

OPERA

2017. január
február

Eötvös Péter

A szerelemről és más démonokról

Háry Estély

HungarianLateNight

Renée Fleming
Tokody Ilona
Bozsik Yvette
Pártay Lilla

A vezetés élménye

FOGLALJON HELYET
AZ ELSŐK KÖZÖTT!

AZ ÚJ 5-ös BMW. PREMIER: FEBRUÁR 11.

BMW 530e iPerformance Limousine–BMW M550i xDrive Limousine
átlagfogyasztás: 2,0–9,2 g/km. CO₂-kibocsátás: 46–209 g/km.

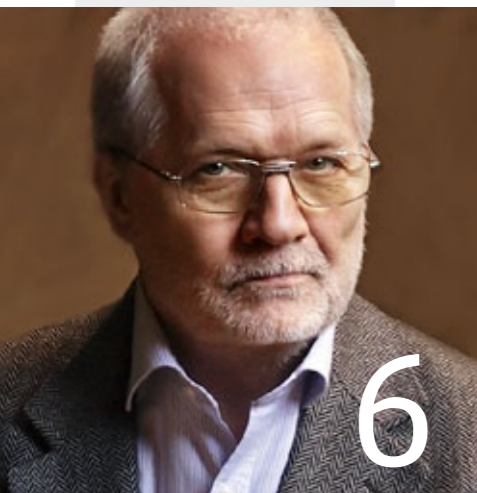
Fotó: Arnel Opera Festival

Kedves Zenebarátok!

Nagy megtiszteltetés számomra, hogy az ősbemutató nyomán a Magyar Állami Operaház is műsorára tűzi Eötvös Péter komoly nemzetközi visszhangot kiváltó, *A szerelemről és más démonokról* című operáját. Az alkalom különlegességét csak növeli, hogy a méltán elismert zeneszerző személyesen vezényli eme kivételes darabját a budapesti előadásokon, amelyet ez alkalomból új részletekkel is gazdagított. Bízom benne, hogy a 2008-ban a Glyndebourne-i Operafesztiválon nagy sikerrel bemutatott, majd a vilniusi Litván Nemzeti Operában, a Kölni Operában és a strasbourgi Opéra National du Rhinben továbbjárt előadás izgalmas zenei világa és örök érvényű témája a komponista szülőhazájában is kedvező fogadtatásban részesül.

Kívánom, hogy az alkotók és a közönség is nagy örömét lelje az Opera első 2017-es premierjében. Mindannyiuknak sikerekben gazdag, boldog új évet kívánok!

Silviu Purcărete

6

Fotó: Decca/Andrew Eccles

10

14

26

28

38

OPERA
MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ

ERKEL
SZÍNHÁZ

MAGYAR NEMZETI
BALETT

A BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG
ZENEKARA

BUDAPESTI OPERA
KÓRUS

EIFFEL
MŰHELYHÁZ

3 KEDVES ZENEBARÁTOK!
Silviu Purcărete beköszöntője

6 A GÉNEK MŰKÖDÉSE
Beszélgetés Eötvös Péterrel

10 EGY HIBÁTLAN SZOPRÁN
Renée Fleming

14 TRADÍCIÓ ÚJ KÖNTÖSBEN
Hány Estély

20 „A REMÉNY PÉLDÁZATA”
Bozsik Yvette-interjú

22 DÖNTÉSEK ÖRVÉNYÉBEN
HungarianLateNight

24 ZENE ÉS TÁNC EGY ÉLETEN ÁT
Mesterművészek: Hágai Katalin, Volf Katalin, Kovács János

26 AZ ÁR REJTVE MARAD
Beszélgetés Pártay Lillával

28 ÉGI ADOMÁNYOK
Tokody Ilona-interjú

30 POMÁDÉTÓL A TRAGÉDIÁIG
Ránki György25

34 EURÓPAI ÉS MÉGIS MAGYAR
Kodály50+

37 KÖZÖS PONTOK
Kodály Zoltán és Ion Marin

38 CSALÁDBAN MARAD
Beszélgetés Oliver von Dohnányival

40 ALÁZAT ÉS KÖTÉLIDEGEK
Kulissza: a korrepetitorokat kérdeztük

44 NÉPOPERÁK A NAGYVILÁGBAN
Művészet és marketing

48 ERZSIKE ALBUMAI – II. RÉSZ
Archív

52 NEM CSAK EGY TÁNC
Az Opera csodabogarái: Gjorgjevic Dóra

54 MINDENKI EGYÉRT
A Magyar Opera Napja

56 EZ ŐRÜLET!
Lammermoori Lucia

58 PÁRBESZÉDEK
A kármeliták

60 A KÓBOR LOVAG
Don Quijote

62 MÉRLEGEN AZ ÓÉV
2016 számokban

64 HALLHATÓ ÉS TITKOS DALLAMOK
Operarajongó: Szabó T. Anna

66 ÚJÉVI ÁRIÁK
Szabó T. Anna verse

OPERA

A MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ MAGAZINJA

FELELŐS KIADÓ:

KIADVÁNYKONCEPCIÓ:

SZERKESZTŐ:

ARCULAT:

KORREKTOR:

SZERZŐK: Braun Anna | Csepelyi Adrienn | Dalos Anna | Filip Viktória | Jávorszky György | Karczag Márton | László Ferenc | Molnár Kinga | Pallós Tamás | Szabó Z. Levente
Várhegyi András | Várkonyi Benedek | Zsiray-Rummer Zoltán

FOTÓ: Armin Bardel | Elisabeth Bollus | Csibi Szilvia | Csillag Pál | Decca/Andrew Eccles | Dimo Dimov | Editio Musica Budapest | Emmer László | Eder Vera | Felvégi Andrea
Gábor Krisztián | Herman Péter Horváth Judit | Juhász Attila | Kanyó Béla / Christian Leiber | Mezey Béla | Nagy Attila | Operaház Archivuma | Operaház Emlékgyűjteménye
Pálffy Barbara | Pályi Zsófia | Rákossy Péter / Rózsa Zsuzsanna | Grant Smith | Rupert Steiner | Szalóky Béla | Szilágyi Lenke | Ashley Taylor | Weissenberger Erzsébet | Markus Wimmer

Ökovács Szilveszter főigazgató

dr. Turkovics Monika

marketing- és kommunikációs igazgató

Filip Viktória

Mátai és Végh Kreatív Műhely

Endreiné Szemők Ildikó

NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS:

NYOMDA:

CÍMLAPFOTÓ:

HIRDETÉSFELVÉTEL:

Megjelenik 20 000 példányban.

ISSN 1789-4093

Mátai és Végh Kreatív Műhely

Keskeny és Társai 2001 Kft.

Emmer László

hirdetes@opera.hu

A gének működése

Fotó: Emmer László

A szerelemtől és más démonokról varázsvilágba visz el. Hamvai Kornél librettója Gabriel García Márquez „mágikus realista” író könyvére épült, ezért az opera hangzásvilága is erre rímel. Eötvös Péter dalművenként váltja a stílusát, de a zenei nyelve mindig ugyanaz marad.

Várkonyi Benedek

A szerelemtől és más démonokról című alkotását 2007-ben írta, és 2008-ban mutatták be Glyndebourne-ben. Melyek a magyarországi premier közvetlen előzményei?

A Magyar Állami Operaház az elmúlt időszakban több meglévő produkciót átvett. Ókovács Szilveszter feladatának tekinti, hogy sorban bemutassa a magyar szerzők opuszait. Silviu Purcărete glyndebourne-i rendezését eddig Kölnben, Strasbourgan és Vilniusban is színpadra vittük, ez utóbbi városban három szezonban is játszották.

Amikor elkészül egy nagyobb lélegzetű művel, utólag sokszor alakít is rajta – most is készített kiegészítést. Ez a „budapesti változat”, vagy megszületett a kompozíció végleges alakja?

Ez a variáns marad a jövőben is, de a változtatáshoz az eddigi tapasztalat szolgált alapul. Nagyon örülök a fővárosi bemutatónak, amely lehetőséget adott arra, hogy három jelenetet kijavítsak.

Miért kellett korigálni? Nem volt elégedett velük? Vagy időközben másképp kezdett el gondolkodni róluk?

Ezek gyakorlati változások, amelyek koncentráltabbá tesznek bizonyos részeket. Például rögtön a zenemű elején volt egy szakasz, amit szabadon hagytam az énekesek számára.

Dominga fölött egy kérdést, Sierva válaszolt rá, és alatta ettől függetlenül játszott a zenekar. A Dominga és a Sierva közti párbeszédet most sűrítettem, így erősebb lett a két szereplő közti viszony. Gyakran szeretnék szabadságot adni a színpadon állóknak, holott ezt nem szabad. Volt ebben a jelenetben egy halkán beszélő kórus is, amit nem szerettem, így most kivettem belőle.

Egyszer azt mondta, hogy ez az első operája, ami a szerelemtől szól. Miért nem választotta korábban ezt a témát?

Ebben sem az érzelem a legfontosabb. Márquez maga mondja, hogy a történet a tiltott vonzódásról és az egyetlen démonról, a legbensőbb magányról szól. A Nobel-díjas kolumbiai író mágikus realizmusa kiváló lehetőség volt arra, hogy operát írjak róla. Már maga a kifejezés elkezdett megszólalni bennem, így a bűvös hangzás irányába indultam. Például Sierva álmában a lány hangja megsokszorozódik, itt nyolc nő énekel, ez teremt meg az álmhelyzetet. Számomra ez kimondottan operának való téma.

Az ön zenedramáit hallgatva az tapasztalható, hogy mindegyiknek más a hangzásvilága. Mindez a témától függ?

Természetesen. Ez a kérdés sokszor

előkerül. Nem nekem van stílusom, hanem annak a darabnak, amit csinálok.

Ez nem nyilvánvaló?

Nem magától értetődő, mert nagyon sok szerzőnek csak egyetlen hangképe van, és azt reprodukálja. Ez is egy lehetőség. Az én „stílusváltó” képességem fiatalkoromban, a filmzenék írásakor alakult ki, ott szó sem lehetett arról, hogy egy mozgóképes alkotáshoz az előzőhöz hasonló szerzeményt írjak. Kifejlődött bennem az a gondolkodásmód, hogy a képhez megtaláljam a megfelelő hangzást. Annak idején úgy láttam, hogy minél sokoldalúbb egy színész, annál érdekesebb: játszik drámát, vígjátékot, tud énekelni, táncolni. Ha egy színművésznek ez az értékrendje, akkor egy zeneszerzőnek is lehet, nem?

Ennek az operának a stílusválasztása teljességgel tudatos volt?

Természetesen. Amit nagyon szeretek benne, az az, hogy Sierva María de Todos los Ángeles nevét betűnként hangokká alakítottam át, amely gyönyörű melódiát ad ki. Egy ilyen frázis megteremt az egész darab harmónia- és dallamvilágát. Ez olyan, mint a gének működése, ebből az egy alapanyagból épül fel az egész kreáció.

A művet angolul mutatták be, és Budapesten is így hallhatjuk majd. A nyelv önmagában is zene – hogyan tudja összeegyeztetni a nyelv zenéjét az operáéval?

A szöveggönyvet Hamvai Kornél angolul írta joruba, latin és spanyol elemeket is felhasználva, tehát nem fordításról van szó. A beszélt nyelvek önmagukban is megformálnak egy bizonyos zenei dikciót, az egész zenetörténet ezt mutatja. Az olasz muzsika az olasz lingua miatt lett olyan, amilyen. Amikor a *Le Balcont*

írtam, sok nehézségem volt a franciával, mert ez – ellentétben az oroszsal vagy a némettel – az énekléshez nagyon puha. Az angollal valahogy könnyebben boldogultam. A legutóbbi operám, a *Senza sangue* olaszul íródott, ami számomra váratlanul nehéznek bizonyult. Nagyon komplikált a szavak zenei ritmusa és a diftongusok. Alapvetően a textus teremti meg a zenedrámák hangzásvilágát.

Ebben a kompozícióban nagyon nagy szerepe van a fantáziának. Ez a momentum segítette a zenei képzeletét a komponálás során? Magamban mindezt úgy fogalmaztam meg, hogy ez egy „áradóbb” alkotás.

Nagyon jó ez a szó; volt egy gyenge pillanatom, amikor az operámat „*bel cantó*”-nak becéztem, mert

úgy éreztem, megvan benne annak a lehetősége, hogy az ember egy szótagon megálljon, és abból dallamozgást hozzon létre. A többinél nem így volt, mert azokat inkább színházszerűen komponáltam, hogy ne a feliratból, hanem a színpadról lehessen megérteni a szöveget. Itt mindez feloldódott, és nagyon örültem, hogy olyan témát találtam, amiben ez lehetséges. És csakugyan szorosan kapcsolódik a képzelőerőhöz, ami viszont Márqueztól ered. Sierva figuráját eredetileg úgy képzeltem, hogy ketten fogják játszani. Az egyik egy artista, a másiknak pedig hangja van. Márquez azt írta, hogy a kislány fölfutott a falon – ezt én szó szerint vettem, és világos volt, hogy nem az énekesnek kell fölfutnia. De ebből sajnos nem lett semmi, pedig nem lett volna ellenemre.

Akkor tehát a többi operájához hasonlóan erre is érvényes igazság, hogy alapvetően színházi mű?

Nekem az opera mindig színház. Én mindig színdarabokat szerettem volna írni, szöveget nem tudok alkotni, csak zenét. Így lettem komponista.

A próbákon milyen intenzitással vesz részt?

Mindegyik énekessel végigvettük a darabot.

Ez pontosan mit jelent? Instrukciókat ad vagy zenei összefüggésekre világít rá?

Én vezényeltem, és szinte szavanként elemeztük a partitúrát. Nagyszerű ez a csapat! ◯

SZERENCSE A KULTÚRA SZOLGÁLATÁBAN

Mindannyian hiszünk abban: a ma tehetségeiből lesznek a jövő világhírű művészei, alkotói.

Ezért vagyunk büszkék arra, hogy a Szerencsejáték Zrt. csak a tavalyi évben több milliárd forinttal támogatta a hazai kultúra fejlődését.

Köszönjük, hogy játékával Ön is hozzájárul a magyar tehetségek sikereihez!

MERT VANNAK ÜGYEK, AMIKET NEM BÍZHATUNK CSAK A SZERENCSEJÁTÉK SZERENCSEJÁTÉK ZRT.

Egy hibátlan szoprán

Bölcs, céltudatos és kibillenthetetlen nyugalmú, ő a szőke nős viccek eleven cáfolata és az operavilág Meryl Streepje. Hat évvel első operaházi koncertjét követően Renée Fleming ezúttal az Erkel Színház vendége lesz.
László Ferenc

Fotó: Decca/Andrew Eccles

„Nagyszerű élc kering arról, hogyan is látja egy operaház igazgatója az énekes pályafutásának öt szakaszát: Ki ez a Renée Fleming? Szerezzék meg Renée Fleminget! Szerezzék meg olcsón Renée Fleminget! Szerezzék meg Renée Fleming fiatalabb kiadását! Kicsoda is ez a Renée Fleming?” Magyarul is megjelent könyvében (*A belső hang*) maga az élc tárgya adta elő ilyen elegáns önróniával, valamint kikezdetetlen élet- és szakmai ismerettel ezt a példázatnak is beillő tréfát, amely egyszermind jogos magabiztosságáról is bizonyíthat adhat számunkra. Hiszen nagy adag méltó önbizalom nélkül ugyan kinek ne esne rosszul a tudat, hogy a szellemes történetben és a való életben is így tekintenek a művészi pályafutásokra az akarva-akaratlanul is érzéketlennek tetsző vezetők, karmesterek, menedzserrek, no és – minek tagadjuk! – bizony maguk a zenés színház rajongói is.

Az amerikai előadó mindezt tudja, érti és el is fogadja, s mindeközben évtizedek óta uralja e művészeti ág világát, máig váltig kitartva a poénban leírt második szakaszánál. Könnyű neki, mondhatnánk, elvégre minden olyan erénnyel és készséggel rendelkezik, ami csak a dívai rang megszerzéséhez és megtartásához szükséges lehet. Mindekelőtt, mert hát ezt ebben a műfajban mégsem lehet másodlagos tényezőnek tekinteni: gyönyörű a hangja, és nagyon tud bánni vele. Gazdag, kiegyenlített és krémesen telt vocéját részben bizonyosan a genetikának köszönheti, de még akár zenei tudását is hazulról hozta, merthogy édesanyja és édesapja is énektanárként működött. Azután a szülői házat elhagyva is a legjobbaktól tanult: a New York-i Juillardon, Európában pedig – többek közt – Elisabeth Schwarzkopftól. Máig hasonlítgatják is őt a 2006-ban elhunyt, fenségesen modoros, német dalnok-

Fotó: Decca/Andrew Eccles

hoz, ám a fiatal pályakezdő karrierjét meglóditó Solti György inkább egy hajdani olasz operacsillagot emlegetett, amikor 1994-es közös *Così fan tutte*-lemezfelvételüket követően így nyilatkozott: „Hosszú életem során talán ha két olyan szopránt ismertem, aki az éneklésnek ezt a minőségét képviseli. A másik Renata Tebaldi volt.”

Az élő legenda erejéit tovább sorolva természetesen feltűnő esztétikumát is említenünk kell, amelyet közhelyesen tipikus amerikai szépségként szokás jellemezni. Nos, a szőkesége talán tényleg jellegzetes, olyasféle, amit közép-nyugatiasnak mondanak a bennfentes Amerika-ismerők (jóllehet Fleming igazából az Egyesült Államok keleti partjáról való), azonban az énekesnő egész megjelenése nagyon is egyedi. Nem elsősorban a divattervezők sora által neki szánt ruhakreációk révén, hanem sokkal inkább a személyes ízlés, az egyéni temperamentum és a következetes önépítés, az imponáló műveltség révén. Ezek elegye hitelesíti a televíziós

háziasszonynak (például a MET-világközvetítésekben) is remekül beváló szoprán imázsát, amely egyszerre jeleníti meg az amerikai mosolyoffenzívát és a saját értékével nagyon is tisztában lévő művész rezerváltságát.

A Szezám utcától David Letterman show-jáig mindenütt remekül működik a művésznő kommunikációs készsége, amely rendszerint egyszerre láttatja őt mindig kameraképesen flottnak és gyors észjárásúan szellemesnek. Fellépne-e exkluzív céges koncerteken? – kérdezte tőle egyszer egy riporter, mire ő rögtön visszakérdezett: „Várjon csak: ugye, ez a *Wall Street Journal*-ben fog megjelenni? Igen, nagyon szeretnék több magánkoncerten fellépni.” Ilyen és ehhez hasonló gyors kapcsolások, nyomdakész válaszok és szellemes rípsztojk jellemzik interjút, s a tudatoságnak, az intellektuális jelenlétnek ez a mértéke bizony olykor megfélemlíti a szabványkérdésekkel előhozakodó sajtómunkásokat – és néha megtéveszti a kritikusokat is.

Portré

Merthogy Renée Fleming a színpadon is mindig nagyon ésnél van. Már említett könyvéből is jól tudhatjuk, hogy mennyire tudatosan tekint magára az éneklés, a hangképzés folyamatára is, jóllehet, ez néha még egyik-másik jelentős kollégája számára is megmarad a misztikum és a babona kiismerhetetlen terepének. Nála az ilyesmi elképzelhetetlen, ő semmit sem bíz a véletlenre és az esetlegességre: alakításai mindig aprólékosan kimunkáltak, kontrollvesztésről soha még csak szó sem eshet. Ennek köszönhető, hogy páratlanul kiegyenlített színvonalon teljesít a nyolcvanas-kilencvenes évtizedek fordulója óta mindmáig, s hogy a nemzetközi fórumokon visszakeresve sem igen lelhetünk olyan panaszra, hogy a nagy szoprán valahol alulmúlta volna saját nívóját. S jelezzük sietve, ebből a művészi alázatból és fegyelemből születtek gyönyörű Mozart- és Richard Strauss-alakításai is: hol a lemondás rezignációját, hol az érzések zűrzavarát élményszerűvé téve.

Spontaneitásáért mindazonáltal nem kell aggódnunk, elvégre jelenlegi, azaz második férjét például egy vakrandin ismerte meg. „Fiatal művészként arra vágytam, hogy Aspenbe költözzek, masször legyek és leborotváljam a fejemet kopaszra” – ez a meghökkentő mondat is az ő száját hagyta el, bizonyosságául annak, hogy a mindig rendezett homlokzat mögött éppúgy vágyak, érzések és indulatok munkálnak, mint a zenetörténet akármelyik zabolázhatatlan tenoristájának vagy labilis idegzetű szopránjának az életében. Csak éppen ő példásan fegyelmezi magát – miértünk. Így válhatott mára az opera Grace Kellyjéből a műfaj Meryl Streepjévé. S így nyújthat számunkra garanciát ezúttal is Renée Fleming neve: január 21-én bizonyosan nem fog csalódást okozni. ○

Fotó: Decca/Andrew Eccles

ORIGO

Miként változtak a nagyobb társadalmi eseményekhez kapcsolódó szokások az utóbbi évtizedekben? Mit és hogyan viselünk, betartjuk-e az illető szabályait? A februári *Háry Estélyen* hagyományos és modern értékek adnak randevút egymásnak festői környezetben.

Csepelyi Adrienn

Tradíció új köntösben

A múlt század fordulója óta alapjaiban változott meg az attitűd a korábban kihagyhatatlan multságok kapcsán, amelyek kezdték elveszíteni jelentőségüket. A Magyar Állami Operaház 2014-ben az *Ezüst Rózsa Bállal* élesztette újjá az egykori hagyományt, s azóta minden évben tematikus esttel jelentkezik. A 2015-ös *Faust Bál* és a múlt évi *Shakespeare Estély* után idén Háry János története köré szerveződnek az exkluzív programok.

Schiffer Miklós stílustanácsadó üdvözlö a felélesztett tradíciót, és maga is nagyon élvezte az utóbbi esztendő történéseit. „Fontosnak tartom, hogy egy magára valamit is adó operaház minden évben teret adjon egy nagyszabású társadalmi összejövetelnek. Ötven-száz évvel ezelőtt ugyanis ezek az intézmények nem csupán a művelészet helyszínei, de a társasági élet központjai is voltak.” Schiffer azt mondta: valaha a nevelés magában foglalta a viselkedéskultúra elsajátítását is, napjainkra azonban szinte teljesen feledésbe merültek az egykor evidenciának számító mozzanatok. „Generációnként egyre kevesebben ismerik például a társastáncokat, a harmincas korosztályból szinte már csak azok, akiknek kifejezetten ez a hobbijuk.” A tanácsadó szerint az iskolában kellene tanítani az etikett szabályait: az estélyeken különösen fontos, hogyan mutatjuk be a csoportunk tagjait egymásnak, milyen a modorunk az est folyamán. A szabályok ismerete fesztelenséget ad.

A Magyar Állami Operaház tudatosan „lazított” a szigorú normákon: míg ko-

rábban a férfiak ezen alkalmakkor csakis szmokingban, fehér csokornyakkendővel jelenhettek meg, ma már bármilyen nyakraváló és az elegáns öltöny is megengedett. Schiffer szerint egyébként az urak újra értékelik a szmoking előnyeit: egy jól szabott darab tökéletes megoldás a legtöbb alkalomra.

A hölgyek helyzete már jóval bonyolultabb: nagy- és kisestélyit, valamint koktéluhát egyaránt felvehetnek az estélyre, ám a többféle opció számos hibalehetőséget is rejt magában. „Szép dolog a nagyestélyi, de tudni is kell viselni azt – magyarázza Schiffer. – Valaha a szebbik nemhez tartozók hosszú időn át tanulták, miként kell kecsesen járni, leülni, táncolni, gesztikulálni a hatalmas ruhaköltményekben, ma sokan farmerből ugranak bele az abroncsos szoknyákba. – A szakember Coco Chanelt idézi, aki szerint az elegancia kulcsa az akadálytalan mozgás. – A modern nő hordjon korszerű ancúgot. Ne az aktuális divatot utánozza, hanem öltözékével igyekezzék a saját személyiségét megmutatni.”

Az operaénekes-nők estéről estére különleges, olykor egyenesen extrém jelmezekben lépnek színpadra, ám az Opera művészei a magánéletben kerülnek a feltűnést. A Háry Estély egyik fellépője, Mester Viktória maximálisan egyetért Schiffer Miklóssal a tekintetben, hogy a toalettnek összhangban kell lennie viselője karakterével: „Az áriaestjeim alkalmával háromszor is átöltözöm, hiszen nem énekelhetek Cherubinót Carmen-jelmezben.”

Háry Estély

Háry Estély

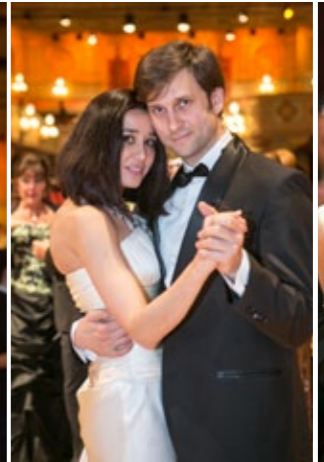
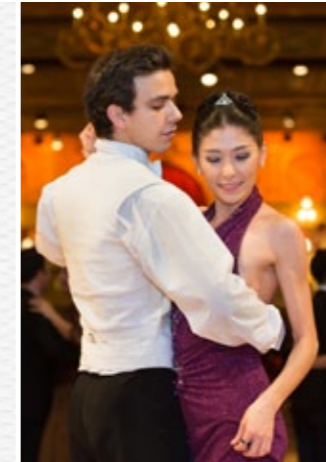

HÁRY
Estély

SZTÁRVENDÉGEK:
**ILDEBRANDO
D'ARCANGELO**
ÉS
**ALEKSANDRS
ANTONENKO**

AZ OPERÁBAN
2017. FEBRUÁR 25.

WWW.HARYESTELY.HU

Háry Estély

Az est másik közreműködője, Szemere Zita helyeslően bólogat: „Én magam azonnal rezonálok az előadásra kapott ruhára. Súlya van annak, miben lépek színpadra. – A művész nő kedvence a *Szöktetés a szerájból* Blondéjának maskarája, amely egyszerre fejezi ki a komorna előkelő származását és cserfességét. – Civilben nagyon szeretem a rafinált, mégis egyszerű overalokat, az egyik kedvenc alkalmim nadrág és szoknya is egyben. Kedvelem a kék különböző árnyalatait is, de számomra mindig a letisztultság a leglényesebb. Fontos, hogy a külsőm tükrözze a hangulatomat. Ha egy jelmez vagy egy alkalmi darab előnyös és kényelmes is, felszabadult tudok lenni benne.”

A február 25-én szintén színpadra lépő Mester Viktória kedveli a klasszikus eleganciát, előszeretettel hord fekete-tét kis kiegészítőkkal. „A pódiumot elhagyva igyekszem szolidabban öltözni, nem akarok mindenáron kitűnni. A jó minőségű anyagokat preferálom, hiszen nem mindegy, mi érintkezik a bőrömmel. Az egyik

legemlékezetesebb jelmezem Fekete Gyula *Excelsior!* című operájához kapcsolódik: egy különleges szabású, félig nadrág, félig szoknya összeállításról van szó. Nagyon szerettem!”

Schiffer Miklós szerint a hajdanvolt társadalmi vigasságokon megjelent személyek nem egyeztek a bérletes közönség tagjaival: az év eseményére reprezentálni, kapcsolatot építeni jártak a kor előkelőségei, és ez a funkció ma sem vesztett fontosságából. Természetesen akad olyan momentum is, amely szemernyit sem változott az évszázadok során: a kisasszonyok tündöklése. „Szép rámába raktam Pest hölgyeit, amikor a kedvükért Lotz Károlyal kipingáltattam az Operaházat, bordópirossal húzattam be a páholyokat, a legnagyobb csillárt gyújtattam meg a tiszteletükre. Álljon elő, aki ennél többet tett a pesti hölgyekért, akiké most is minden hódolatom és érzelmem” – fogalmazott Krúdy Gyula emlékezése szerint Podmaniczky Frigyes. A bárónak igaza volt: ma sincs szebb foglalat a hölgyeknek, mint a Magyar Állami Operaház. ○

Fotó: Csibi Szilvia, Herman Péter, Nagy Attila, Pályi Zsófia, Rákossy Péter

marie claire
RÁM TALÁL A VILÁG
– marieclaire.hu –

A legújabb számot keresd az újságárusoknál!

„A remény példázata”

Kortárs táncosoké és alkotóké az Erkel Színház színpada a hagyományos *Pas de Trois* '17 március 3-i előestéjén, amikor bemutatkozásra, találkozásra, a művészi áramlatok megfigyelésére egyaránt lehetőség nyílik. A TáncTrenden *Orfeusz* című munkájával jelentkező koreográfust, Bozsik Yvette-t kérdeztük. Braun Anna

© Horváth Judit

Mikor és hogyan született meg a gondolat, hogy a Bozsik Yvette Társulat számára készítse el ezt a tánctervet? Mentális-érzelmi síkon hogyan kapcsolódott be az alkotás folyamatába két ideálja, Pina Bausch és Mary Wigman?

E két nagy példaképem is színpadra vitte a görög mitológia legszebb szerelmi legendáját, amely Orfeusz és Euridiké alakjához kapcsolódik, így ez a mű előttük is egyfajta főhajítás. Végzős balettnövendékként Mary Wigmanról írtam a diplomamunkámat, az ő

emlékére koreografáltam egy szólót *Hommage á Mary Wigman* címmel, amelynek bemutatója Lisszabonban volt, 1997-ben. Pina Bausch a mai napig is a legmeghatározóbb alkotó számomra. Halálának tiszteletére készítettem el *A halál és a lányka* című táncművet Schubert zenéjére. Mindkét táncosnő munkássága a német expresszionizmushoz kötődik. A táncszínház korai alapjait Mary Wigman hozta létre, majd Pina Bausch teljesítette be és tette a 20. században, valamint napjainkban elismert műfajjává.

Azért fontosak számomra, mert erőt kaptam tőlük ahhoz, hogy alkotóként mindig a saját utamat járjam. Felejthetetlen élményem Pina Bausch-sal kapcsolatban az, amikor eljött megnézni a *Kabaré...* című előadásomat Párizsban, majd bejött az öltözőmbe, és azt mondta, hogy bátor vagyok, majd további gesztusként meghívta az egész társulatomat az egyik színpadi próbájára a Théâtre de la Ville-be.

A márciusban színpadra kerülő Orfeusz teljesen azonos lesz a

2012 novemberében bemutatott verzióval, vagy vannak képek, amelyeket újragondolt? Ha változik, mi és miért módosul?

A *TáncTrend* '17 felkérésére az eredeti előadásom első felvonását újítom fel az Erkel Színház színpadán, a címe *Orfeusz* lesz, a társulatom mellé pedig új vendégtáncosokat is hívtam erre az alkalomra.

Egy interjúban úgy fogalmaz egy másik alkotása, a *Kőműves Kelemen* kapcsán: „Amikor klasszikus balettet tanultam, akkor azt várták el tőlem – én meg elindultam a kortárs performance felé; aztán kikiáltottak kortárs művésznek, engem viszont soha nem az éppen aktuális címke érdekelt, hanem hogy arról beszéljek, ami foglalkoztat. Mindig azt próbálok megfogalmazni, éppen hol tartok.” Mi állt érdeklődésének fókuszában, amikor az *Orfeusz* kreációjába kezdett?

Az *Orfeusz* és Euridiké az adott szó, a fogadalom, az önmagunkhoz való hűség, a vállalásaink melletti kiállás, és azok minden nehézségeken át történő képviselése, a remény példázata. Az ember önfeláldozásáról mesél, arról

© Horváth Judit

az útról, amelyet mindenkinek be kell járnia az emberi lét megkerülhetetlen velejárójaként. Szól a szerelem haláltól való visszaszerzéséről; a szerelem, azaz a szenvedély megmentéséről; a társtalanság, a magány elutasításáról; a szenvedélynélküliség lehetetlenségéről, a próbatételek vállalásáról, és azok jutalmáról, az élet beteljesüléséről. Az előadás központi témája a szerelem, amely sokszor fantasztikus vágyakkal, de borzalmas szenvedéssel is jár. Ez az érzelem egyszerre köt béklyóba és szabadít fel, de a haláltól való rettegést egyedül csak a szerelem és a szeretet tudja felülírni. Ezek a témák az emberiség, így a művészet örök témái, mind a

mai napig változatlanul érvényesek és fontosak számomra.

S végül: mit igyekeznek a következő munkájában megfogalmazni? Saját szavait idézve „éppen hol tart”?

Decemberben mutattuk be a *Pinokkió* című darabomat, amelyben újraélhettem imádott műfajomat, a commedia dell'artét, amely egyszerre több érzékre hat, furfangos és vidám, de tragikus és veszélyes is egyben. Februárban nagyszabású produkciót készítek Assisi Szent Ferenc életéből *Az Úr komédiásai* címmel, Philippe Heritier zenéjével, majd jön a márciusi TáncTrend. Várakozással nézek az este elé! ○

Táncos hónapok

Ötödik alkalommal látja vendégül a Magyar Nemzeti Balett a legelismertebb vidéki együtteseket a *Pas de Trois* '17-est keretében, és negyedszer biztosít teret az alternatív táncosoknak és a független előadók produkcióinak a *TáncTrend* című programban. Idén a Bozsik Yvette Társulat darabját és Zachár Loránd *SEC* című koreográfiáját láthatják a kortárs tánc

kedvelői. A házigazda szerepében fellépő Magyar Nemzeti Balett mellett március 4-én színpadon lesz a Szegedi Kortárs Balett, a Pécsi Balett, így egy estén lesz látható az ország három legnagyobb balett-társulata.

Február 4-én harmadik alkalommal rendezik meg a *Nagy Iván Nemzetközi Balettgálát* az Operaházban. Ebben az esztendőben a Royal Ballet,

az English National Ballet, a Bécsi Operaház Balettegyüttesének szólistái valamint az Opera balettegyüttesének művészei tisztelegnek Nagy Iván tudása és embersége előtt. Az est szerkesztője és rendezője Solymosi Tamás balettigazgató, aki ebben az évben is átadja művészeti díját, amivel a legtehetségesebb fiatal táncművészek munkáját támogatja.

Döntések örvényében

A HungarianLateNight márciusi és júniusi előadásain Lendvay Kamilló és Mezei Gábor Péter operái lesznek láthatók, amelyek egyaránt a szenvedélyt és a választási helyzetek drámaiságát mutatják be. A késői kezdési időpont nem mindennapi hangulatot kölcsönöz ezeknek a decens vagy épp háttorzongató címmel rendelkező alkotásoknak. Zsiray-Rummer Zoltán

MEZEI GÁBOR PÉTER | Fotó: Markus Wimmer

Az egzisztencialista filozófia vezéralakja, Jean-Paul Sartre 1946-os színműve, amelyet *A tisztességtudó utcalány* címmel magyarítottak, kiváló operai alapanyag. Mint a francia gondolkodó legtöbb írása, ez is az elhatározásokról, az egyéni felelősségről, a kiszolgáltatottságról, a szabadságról és a társadalmi egyenlőtlenségekről szól. A valós események ihletésére készült szövegre Lendvay Kamilló harminc évvel később, a Magyar Televízió felkérésére komponálta meg egyfelvonásosát, amelyet most

először tűz műsorára a Magyar Állami Operaház. A pikáns darabokat bemutató *LateNight*-sorozatban ezúttal tehát erős tragikummal rendelkező kompozíciót láthat a közönség. Az Egyesült Államok déli részén játszódó cselekmény a korabeli faji előítéleteket előtérbe helyezve feszegeti a már említett kérdéseket. Lizzie-t, a prostituáltat az egyik rendszeres vendége és annak befolyásos szenátor apja rá akarja beszélni a hamis tanúzásra, hogy egy ártatlan afroamerikai férfit bebörtönözhesse, társának

meggyilkolását pedig eltussolhassák. „Brechtől szokták mondani, hogy több drámája tanmese, és mi is ezzel az attitűddel közelítettünk a Sartre-alapműből készült zenedrámához, amely voltaképp egy felnőtt fabula” – hangsúlyozza Székely Kriszta, az előadások rendezője.

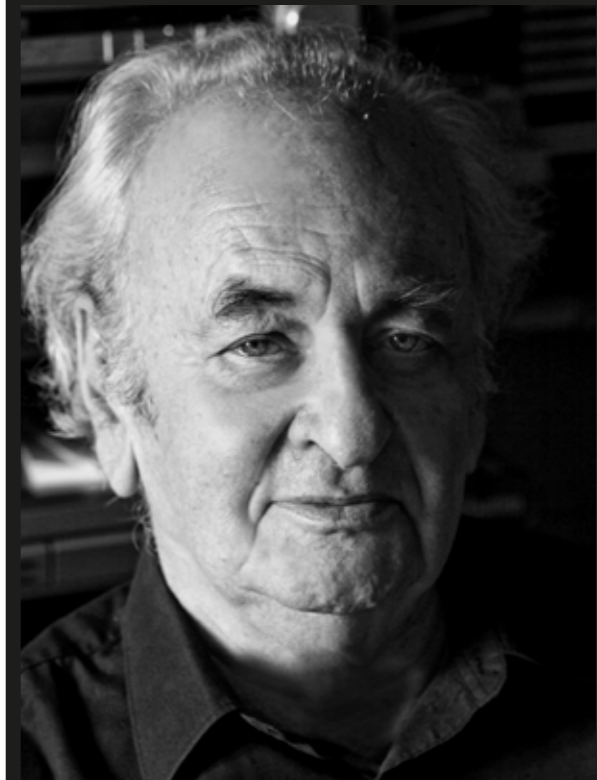
Az est másik egyfelvonásosa, a fiatal zeneszerző, Mezei Gábor Péter szerzeménye szintén drámai alaphelyzetből indul ki. *A ravatallal szemben* című opuszban két lányt látunk édesapjuk halála után.

Székely Kriszta koncepciója szerint az egyik szereplő életerős, szemtelen, bővérű, a másik azonban depresszióra hajlamos, zárkózottabb, de mindketten fájdalommal, elfojtásokkal küzdenek. „Tulajdonképpen azt fedi fel az eseménysor, hogy mi mindent okozott maga az apa, és két gyermeke iránt érzett nem egyenlő mértékű szeretete – mutat rá. – A temetésen az egyikük meglát egy alakot, akihez megállíthatatlanul vonzódni kezd. Ő életének következő nagy férfialakja és mindenáron meg akarja szerezni magának” – meséli a rendező. Mint hozzáteszi, azért izgalmas ez a kamaradarab, mert két beszélgetésből áll, nincs mozgalmasság, ahogyan a nagyoperákban megszokhattunk. Intim történetről

van szó, amelynek formai különlegessége, hogy az énekesek mellett egy prózai szereplő is feltűnik.

A rendező hangsúlyozza: A tisztességtudó utcalány és A ravatallal szemben két különböző történet, mégis sok ponton kapcsolódnak egymáshoz. „Mindkettőben női alakok állnak a fókuszban, tabukat járnak körül, és a személyes emberi szálon túl tágabb keretek között is érvényes a mondanivaló, hiszen a rasszizmus és az előítéletek máig léteznek és átjárják az életünket” – teszi hozzá.

Az előadásokat Vajda Gergely vezényli a Zeneakadémia Solti-termében, és mivel egy színpad áll rendelkezésre, a rendező olyan térben gondolkodott, amelyben az egyik produkció következik a másiktól: az azonos elemekből álló díszlet a Mezei-féle operánál szorongatóbb, majd a Lendvay Kamilló-darabhoz kitárul, érzékelte a kiszolgáltatottságot. Pallós Nelli díszlettervező azt mondja: ovális, nyugtalanító érzetű teret képzel el, körben oszlopokkal, közöttük ajtókkal. Mint hozzáteszi, A ravatallal szemben című zeneműnél két egyszerű fal beengedésével stilizált polgári világot jelenítenek majd meg, az utcalányról szóló drámához ezek felemelésével nyílik majd ki a tér. A Pattantyus Dóra által megálmodott ruhák előbbinél stilizált, monokróm jelmezek lesznek, az utóbbinál pedig egy nem reális világot jelenítenek meg, hogy a nézők ne válós korszakhoz kössék az előadást. A rendező még hozzáfűzi: „Jó cél, hogy a klasszikus nagyoperák újabb és újabb színrevitelei mellett ilyen izgalmas alkotásokkal frissüljön fel a műfaj. Nagyon fontos operát nézni és zenét hallgatni, mert rengeteg többletet ad, segít érzékenyen kibontani az érzelmeket, elfojtásokat.”

Fotó: Edito Musica Budapest, Felvégi Andrea

2016. november 30-án, 88. életévében elhunyt Lendvay Kamilló, Kossuth-díjas, Kiváló Művész, a Bartók-Pásztory- és az Erkel Ferenc-díj többszörös kitüntetettje. Ötéves korában kezdte meg zongoratanulmányait, majd 1949-ben nyert felvételt a Zeneakadémia zeneszerzés tanzakára, ahol Viski János növendéke lett. Nagy hatással volt rá Bartók Béla és Kodály Zoltán zenéje. „A hatvanas évektől munkásságomban döntő változás következett. Úgy a formálást, mint a zenei eszköztáramat megújítottam. A korábbi klasszikus zenei formálást felváltottam a szabad szerkesztéssel. Használtam az improvizációt, szintézisbe hoztam az aleatóriát a kötött szerkezettel” – vallott korábban munkájáról. Sajátos hangja az operáitól kezdve (*A tisztességtudó utcalány*, *A bűvös szék*) az oratóriumokon

át (*Jelenetek Thomas Mann: József és testvérei tetralógiájából*, *Via crucis*, *Stabat mater*) a zenekari alkotásokon keresztül (*Mauthausen*, *Négy invokáció*, *A csend harmóniája*) a versenyművekig, gazdag kamarazenei termésig és műves kórusművekig ívelő életművében mindenhol megfigyelhető. Ókovács Szilveszter, az Opera főigazgatója felidézte, hogy a komponista nagyon boldog volt, amikor műsorra tűzték *A tisztességtudó utcalány* című művét, amelyet maga szeretett volna vezényelni. Mint kiemelte: „Lendvay Kamilló számára mindig az volt a fontos, hogy az elénekelt cselekménynek önmagán túlmutató társadalmi jelentősége legyen, a tanító szándékot hangsúlyozta. Morális szempontból állt a zeneszerzéshez, s hallgatható, fogyasztható, jó zenét írt.”

Zene és tánc egy életen át

Hágai Katalin balettművész számára az Operaház épülete szentély, a művészet hitvallás, a tánc pedig a legcsodálatosabb hivatás. „Ezért minden nap alázattal léptem be ebbe a nagyszerű épületbe és a balett-terembe. Én ebben az együttesben és a hazai repertoárban (amelyet Harangozó, Seregi, Pártay, Keveházi, ifj. Harangozó, Fodor és Róna neve fémjelez) találtam meg leginkább azt, ami hozzám a legközelebb állt: a szerepformálás szépségét, amelyen keresztül érzelmeket közvetíthettem olyan szerepeken keresztül, mint például a Mandarin Lánya, Swanilda, Seherezáde, Júlia, Flavia, Titánia, Sylvia, Diana, Makrancos Kata, Anna Karenina, a Zorba című darab özvegye, a Hófehérke mostohája, a Próba Mária Magdolnája. Ezenkívül számos külföldi koreográfus darabjának főszerepe (Hamupipőke, Odett–Odília, Zaréma, Tatjana) adott lehetőséget a művészi fejlődésre és arra, hogy lélektől lélekig juttassam el a mély és őszinte emberi érzelmeket. Örömtáncos voltam, és ez sokszor átsegített a nehézségeken. Ezt a lelkesedést, küldetés tudatot sikerült mindvégig megőriznem, egészen a búcsúelőadásomig. A bennem élő hitet, elhivatottságot és tapasztalatot szívesen adom át most is azoknak a táncosoknak, akik ezt igénylik.

Ideális esetben egy színházban együtt lüktetnek a szívek, a művészek, a vezetők és a háttérben segítők egy nemes

○ HÁGAI KATALIN - ANNA KARENINA | Fotó: Kanyó Béla

célért együtt, egymást segítve hozzák létre a csodát. Mindig is hittem abban, hogy bármilyen közegben megvalósítható az egymásra figyelés és az összetartozás fontos élménye. Ezt a »szakmaicsalád-érzést« adta meg számomra az Opera balettegyüttese, ahol bíztak bennem, és ha arra volt szükségem, bíztattak, szerettek és értékelték. Ezért, amikor lehetőségem lett volna külföldre szerződni, az anyagi csábítás ellenére itthon maradtam. Pályám

Három alkotó kapott mesterművészi címet a Magyar Opera Napja alkalmából, kiemelve ezzel a dalszínház Kossuth-díjas örökös tagjainak páratlan életművét.

Filip Viktória

során számos rangos díjjal jutalmaztak, ami mindig erőt adott a további utamon. De az a pillanat, amikor megtudtam, hogy az általam is nagyra becsült operaházi örökös tagok maguk közé választottak, majd megkaptam a Mesterművész címet, leírhatatlan érzés volt. A legértékesebb elismerés, amit egy művész kaphat!”

Volf Katalin balettművész így nyilatkozott: „Nagy megtiszteltetés számomra,

○ VOLFF KATALIN - GISELLE | Fotó: Mezey Béla

hogy a régi kollégáim, ezek a nagy formátumú művészek beválasztottak maguk közé. Tulajdonképpen ez a legnagyobb elismerés, amit valaha kaptam, mert azoktól érkezett, akik nap mint nap szembesülnek a szakma nehézségeivel. Úgy gondolom, hogy ez az elismerés nem a múltat élteti, hanem a jelent és a jövőt. Példát mutat a most szakmailag felnövekvő hazai balettművész nemzedéknek. Az Operaház az én időmben fantasztikus közeg volt. Gyerekkorom óta ismertem mindenkit, sok táncossal egy iskolába jártunk, az összetartozás érzése nagyon erős volt. Akadtak kevésbé felhőtlen pillanatok is, de amikor kimentünk a színpadra, egyszerre dobogott a szívünk. Nagyon szerettem ebben a gyönyörű színházban dolgozni, ahol sok szeretet és családias hangulat vett körül, ráadásul jeles hazai és külföldi koreográfusokkal és balettmesterekkel dolgozhattam együtt. Nincsenek beteljesületlen vágyaim. Harminc év alatt minden főszerepet eltáncolhattam, köztük egyik legkedvesebb szerepemet, Seregi László

Júliáját huszonöt esztendőn keresztül. Magyar vagyok, ez az én hazám, itt szeretek lenni. Az élet kiszámíthatatlan, de a türelem, a szorgalom, a kitartás, az alázat és egy csipet szerencse mindig jó útra terel.”

Kovács János karmester számára az öröm mellett nagyobb megfelelési vágyat is jelent a mesterművészi cím. „Akinek ennyi plectsnije van, annak nagyon ki kell tennie magáért. (Nevet.) Természetesen megtiszteltetés, hogy olyan művészek közé kerülök, akik valóban kiemelkedők voltak. Egy díj esetében mindig felmerül a kérdés, hogy az átadók tisztában vannak-e azzal, hogy kinek ítélik az elismerést, ezért számos cím hitelessége megkérdőjelezhető. Ezért is kiemelkedő jelentőségű számomra, hogy örökös tag lehetek, mert ez a csoport maga választja meg tagjait, és ha az ember elér egy bizonyos kort és rendelkezik Kossuth-díjjal, Mesterművésszé válik. Ez egy tisztességes irány. Pályám során a mentoraimon, Békés András, Kovalik Balázson, Kóródi András, Simon Alberten kívül a legtöbbet a

feleségemnek, Sudlik Máriának köszönhetek, aki színpadi zseni volt. A legfontosabb dolgokat tőle lestem el, annak ellenére, hogy ő énekes volt, én pedig karmesterként tevékenykedem. A színházi munka ebből a szempontból nem választható szét. A zenekari tagok és az énekesek is érzékeny személyiségek.

Most, hogy betöltöttem a hatvanötöt, rám tört a kapuzási pánik, és nem a tavaly novemberben fellépő kardiológiai problémák miatt. A betegségnek nem tulajdonítok nagy jelentőséget, hiszen egyszer már voltam életveszélyben. Túléltam és megyek tovább. Hozzá kell tennem, hogy elképesztő mennyiségű szeretet zúdult rám akkor, ami nagyon jólesett. Ami inkább aggaszt, az az, hogy rájöttem, hogy sok mindent nem tudok még. Az előadandó művekkel való kapcsolatomban közelebbi lett, mélyült talán, de vannak olyan világhírű, elismert zeneszerzők is, akiknek a kompozícióival nem tudtam eleget foglalkozni. Szeretném megismerni az ő darabjaikat is, és jó lenne új tapasztalatokat szerezni. Ez a vágy tart életben.” ○

○ KOVÁCS JÁNOS | Rézsa Zsuzsanna

Az ár

○ PÁRTAY LILLA KÖSZÖNTÉSE 2011-BEN, AZ ANNA KARENINA ELŐADÁS UTÁN - POPOVA ALESZJA, PÁRTAY LILLA, BAJARI LEVENTE, KERÉNYI MIKLÓS DÁVID | Fotó: Csillag Pál

rejtve marad

Egy balett, ami huszonöt éve készült, de aktualitásából máig sem veszített. Egy mű, ami az első pillanatától az utolsóig hajszálpontosan ugyanaz maradt, mint ami születésekor volt. Pártay Lilla első egész estét betöltő alkotásának, az Anna Karenina márciusi előadásainak apropóján életművének egészéről is kérdeztük a hetvenöt esztendő Kossuth-díjas, kiváló művészt. Braun Anna

Nehéz volna erről a táncdrámáról úgy szólni, hogy ne említsük a szakmai-művészi előzményeket és következményeket, hiszen ez volt későbbi pályáját meghatározó koreográfusi bemutatkozása. Az Anna Karenina gondolata akkor kezdte el foglalkoztatni, amikor Tamperében dolgozott?

A regény kislánykorom óta velem van, azt hiszem, háromszor is elolvastam balatonfenyvesi nyaralásaink ideje alatt. A legmelegebb hónapok azzal

kezdődtek, hogy a hónom alá csaptam apám könyvtárát, fentről lefelé leszedgettem a köteteket, és az évek alatt szépen lassan mindet átböngésztem. Az Anna Karenina olyannyira megragadott, hogy újra és újra elővettem. De visszatérve az eredetre: az Operettszínház balettigazgatójaként dolgoztam, amikor felmerült bennem, hogy a tánc nyelvén is meg lehetne fogalmazni ezt a tragikus történetet.

Ekkor 1986–1990 között járunk.

Igen. Amikor megkaptam az együttest, azt gondoltam, hogy a társulat tagjai ne csak annyit mozogjanak, amennyit az operett műfaja megkíván. Az első önálló produkciónk az *Álmok és víziók* címet viselte. Később meghívtam Imre Zoltánt és Keveházi Gábort, hogy állítsunk össze együtt egy önálló baletttestet.

Az idő távolából ez egy nagyon szabad időszaknak tűnik.

Nem az időszak volt szabad, hanem mi. Mertünk nagyok lenni. Ettől a lendülettől kicsit meg is hőkölt az

akkori igazgató, de azt mondta, vágjunk bele. Imre Zoltán Bartók *I. szvitjéhez*, Keveházi Gábor a *Ragtime*-hoz, én pedig az *Állatok farsangjához* készítettem tánctermet. Ennek kapcsán az akkori főrendező, Horváth Zoltán meghívott Tamperébe, hogy együtt vigyük színre a *Victoria* című nagyoperettet. Itt egy hosszú, hideg estén megkérdeztem, hogy nincs-e javaslatuk arra, hogyan is tölthetném el az időt. A stúdiószínházba invitáltak, ahol éppen finn nyelven játszották az *Anna Kareninát*. Egészen odaszegezett a székhez, amit láttam. Egy szót sem beszéltem finnül, de az előadás annyira intim volt, olyannyira élők voltak a személyiségek, hogy minden követhetővé és érthetővé

○ A CÉDRUS, 1979 | Forrás: Operaház Archivuma

vált számomra. Ekkor gondolkodtam el azon, hogy ezt a művet ki tudnám nyitni tablóba... Nagyon ritkán kap az ember zöld lámpát, legalábbis az én életemben ez sosem érkezett könnyen, de akkor támogatták az ötletemet, és 1991-ben fel is gördült a függöny az Operaházban.

○ GISELLE, 1979 | Forrás: Operaház Archivuma

áron készült". Így aztán nekilendültem, először megtaláltam a zenét, aztán kialakult a díszlet is. Csodálatos alkotótársakkal dolgoztam, Kézdy Lóránt és Schäffer Judit a későbbiek folyamán is szinte minden munkámnál elkísértek. Márciusban is ugyanaz a háttér és ugyanazok a jelmezek lesznek majd láthatók a színpadon. Nem változtattam semmit.

Egy lépést sem?

Nem, nem. Ahogy megszületett, úgy maradt. Most már negyedszázada, hogy bemutattuk, nem szabad módosítani rajta. Én magam hetvenöt éves vagyok, nyugodtan elmondhatom, hogy ez az alkotásom telitalálat, az elejétől a végéig rendben van.

Hét év – az Ön életében ezek a mitikus periódusok valóban jelen vannak. A pályája elején, amikor az Operába került és hét éven át a hátsó sorban táncolt, aztán koreográfusként a darabok megvalósulására mindig ugyanennyi időt kellett várni. Sőt az *Elfújta a szél* esetében ez majdnem tíz esztendő volt.

Nagyon nagy kitartás, erő és állóképesség kellett ahhoz, hogy ezekben a „vákuumszerű időszakokban” is dolgozzam, újra és újra nekifussak a feladatoknak. A párom, aki már huszonhárom éve elhunyt, mindig azt mondta: „Lilla, ne idegesítsd magad, az eredmény a legfontosabb, mert a főcímrre sosincs odaírva az, hogy milyen

Ez is „kipattant” a fejből, ahogy egy korábbi interjújában fogalmazott, mint a várnai első koreográfia még a hatvanas évek végén?

Az Anna Kareninában rengeteg emóció volt. Az előző házasságom időszakának nem túl boldogságos esszenciáit, a csalódást, a fájdalmat is beleépítettem. Ez egy érett, sokat élt asszony története, nem véletlenül voltam ötvenéves, amikor elkezdtem komolyabban foglalkozni Tolsztoj írásával. Gyűjtögető típus vagyok, rengeteget dolgoztam, itthon és külföldön. Összeszedtem minden ismeretet, amit csak tudtam, mert az, amit eltáncolsz, az a tiéd, az benned marad. És ebből születik meg az a kimeríthetetlen mozgásfantázia, amire koreográfusként szükség van. ○

○ 40. JUBILEUMI KÖSZÖNTÉS, 2002 - OLÁH ZOLTÁN, PÁRTAY LILLA, SZAKÁCS ATTILA, SOLTI CSABA, TURI SÁNDOR | Fotó: Mezey Béla

Égi adományok

Az ünnep mindig jó érzést jelent, különösen akkor, ha egy kiváló énekes személyéről van szó. Nem akármilyen gálaműsorra számíthatunk márciusban, amikor negyvenéves pályafutása alkalmából Tokody Ilonát és vendégeit hallhatja a közönség az Erkel Színházban.

Szabó Z. Levente

Őn állítja össze a fellépő művészek névsorát és az elhangzó zenék egészét is, amelyben ha jól sejtem, bizonyosan lesznek olasz lírai áriák.

Természetesen! Szerencsére a stílus tekintetében is szabad kezet kaptam, így könnyedebb darabokat is beemelhettem az estem programjába, megmutatva a sokoldalúságomat. Ez esetben nem a musicalt vagy a magyar nótát jelenti, holott azokat is szeretem, inkább olyan olasz dalokról van szó, amelyek kapcsán az a bizonyos „könnyű” kitétel nem is olyan súlytalan. Éppen ellenkezőleg! Nagyon nehéz elérni, hogy a hallgató a könnyedséget érezze az előadásban. Mario del Monaco mondta egyszer, hogy a nápolyi dallamokat nehezebb elénekelni, mint Radames románcát az *Aidá*ban. A műfajok egyenértékűségére jó bizonyíték a Lehár Ferenc és

Giacomo Puccini barátságáról szóló közismert történet, amely szerint az olasz zeneszerző azt kezdeményezte, hogy a magyar komponista írjon operát, ő pedig cserébe operettet szerzett. Így született meg a *La rondine*, míg Lehár megalkotta a *Giudittát*, amit a Bécsi Staatsoper mutatott be.

Hogy kezdődött az olasz dalok iránt érzett rajongása?

Kisgyerekként találkoztam ezzel a csodával. Egyrészt apukám nagyon szépen hegedült, így ismertem meg például Toselli *Szerenádját*, másrészt hatéves koromtól hallgattam rádióközvetítéseket az Orion készülékünkön. Fantasztikus műsorokat adtak, nagyon kedveltem a kor kimagasló operettművészeinek felvételeit, de mindennél jobban szerettem a tenor áriákat. Ilosfalvy

Róbert, Simándy József, Kelen Tibor, Udvardy Tibor mind énekeltek olasz dalokat is. Nem is beszélve Benjamins Gigliáról vagy Giuseppe di Stefanóról, és ne hagyjuk ki a sorból Szabó Miklóst se, aki saját maga fordított magyarra számos szöveget.

Mivel szóba került, hadd jegyezzem meg, hogy számomra mindig érdekes kérdés volt az, hogy milyen nyelven szólal meg egy-egy opera. Ön hogyan látja ezt a problémát?

A tanítványaimnak azt szoktam mondani, hogy a szövegből születik meg az opera, ezért énekesi szempontból könnyebb az eredeti verzióban előadni a műveket. Szerencsére én számos nyelvet beszélek, megvan az érzékem hozzá. Ez Istentől kapott adomány, mint a hang is, de hozzá kell tennem, hogy az a tény, hogy a *Pillangókisasszonyt* először magyarul énekeltem, és csak később tanultam meg olaszul, jelentősen megkönnyítette a külföldi karrieremet. Volt azonban olyan francia nyelvű szerepem is, amit úgy sajátítottam el, hogy lefordítottam a textust olaszra, és ezt jegyeztem a francia szavak fölé. Érdeemes lenne elgondolkodni azon a

○ FIGARO HÁZASSÁGA, 2010 | Fotó: Csillag Pál

○ BANK BÀN, 1984 - SIMÁNDY JÓZSEFFEL
Forrás: Operaház Archívuma

○ PILLANGÓKISASSZONY, 1992
- KELEN PÉTERREL
Fotó: Mezey Béla

Érdekes tendencia, hogy egyre többen kísérik figyelemmel a világ legnagyobb színpadairól közvetített élő előadásokat, amelyekben operacsillagok sorát láthatjuk fellépni. Hogyan lehet konkurálni ezzel a jelenséggel?

Ez egy csodálatos dolog, hiszen a publikum nagyszerű élményekhez juthat, de ne felejtjük el, mennyire más élményt jelent az, amikor valaki a saját hazájában, a hozzá legközelebb eső városban játszott produkciót tekinti meg. Az élő előadásnak illata van.

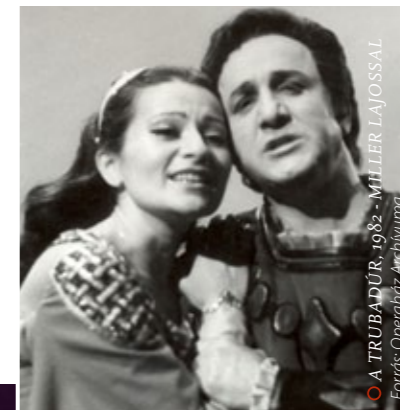
tényen is, hogy a nagyobb városokban két operaház van. Nem csupán Londonban vagy Bécsben, itt, Budapesten is. A fiatalok megnyerésének jó eszköze lehetne, ha az Operaház előadásai az eredeti nyelven, míg az Erkel Színházban látható produkciók (akár más rendezésben) magyarul szólalának meg. A brit fővárosban találkoztam ilyen példával, ahol a *Gyöngyhalászatok* láttam angolul a National Operában.

Említette a fiatal generációt. Hogyan látja az opera műfajának jövőjét?

Lehet, hogy most számtalan helyen nem tudnak társulatot fenntartani, és akad olyan vidéki város is, ahol csak egy előadás van egy évadban, de meggyőződésem, hogy fel fog ébredni a közönség, és van perspektívája ennek a művészeti ágagnak.

○ MANON, 1994 | Fotó: Mezey Béla

○ A TRUBADŰR, 1982 - MILLER LAJOSSAL
Forrás: Operaház Archívuma

Közismert a barátsága José Carreraszal és Plácido Domingóval, így felmerül a kérdés, hogy a márciusi gálán találkozhatunk-e valamelyik legendás tenorral?

Domingónak sajnos ezen a napon korábban lekötött fellépése van Japánban, de a kor technikai vívmányait kihasználva, remélem, élő kapcsolatot tudunk vele teremteni, és Carreras

○ A VÉGZET HATALMA, 1990 - KELEN PÉTERREL ÉS POLGÁR LÁSZLÓVAL | Fotó: Mezey Béla

esetében is az dönt majd, hogy a nap-tárában szabad-e az időpont. Domingo azt szokta mondani, hogy szerte a világban számos partnerrel énekelte az *Otellót*, de számára én vagyok Desdemona, Carreras pedig mindig azt hangsúlyozza, hogy a gyerekek felhőtlenkedésével tud kacagni velem a munkafolyamat során, így a kapcsolatunk jóval több a felszínes ismeretségnél: olyan, mintha testvérek lennénk. Szerencsés korban találkoztam ezekkel a fantasztikus művészekkel, mert volt alkalmunk rá, hogy sokat próbáljunk, márpedig az emberi kapcsolatok nem elsősorban az előadásokon, sokkal inkább ilyenkor alakulnak. Ezek a nexusok számomra nagyon fontosak és – mint korábban a hangom kapcsán említettem – úgy tekintek rájuk, mint Isten ajándékára. ○

○ DON CARLOS, 2001 - KELEN PÉTERREL
Fotó: Mezey Béla

◉ POMÁDÉ KIRÁLY ÚJ RUHÁJA - RÁCZ RITA,
PALERDI ANDRÁS, CSER KRISZTIÁN | Fotó: Éder Vera

Pomádétól a Tragédiáig

Száztíz éve született, huszonöt évvel ezelőtt hunyt el. Az idei Kodály-évben a Kossuth-díjas zeneszerző és népzene kutató tanítványára, Ránki Györgyre is emlékezünk, akinek tartós sikerű gyermekoperája, a *Pomádé király új ruhája* manapság beavatást ígérő előadás a műfajjal ismerkedő gyerekek és fiatalok számára.

Pallós Tamás

◉ RÁNKI GYÖRGY | Forrás: Operaház Emlékgyűjteménye

„1907-ben születtem, Budapesten. Ifjúságomra egy embertelen világ nyomasztó légköre és anyagi gondok neheztek. Sorsdöntő élménnyé vált a találkozás Kodály és Bartók új-varázsú, tisztább, szabadabb, emberibb világot sugárzó zenéjével. Molnár Antal tanácsára felvételiztem a Zeneakadémián. Boldog voltam, amikor Kodály elfogadott zeneszerző-növendékének, és nála tanulhattam négy évig (1926–30). Szükszavú, jellemformáló megjegyzéseire ma is szó szerint emlékszem, és ma, évtizedek múltán is hasznukat veszem” – vallott önmagáról 1966-ban.

A zsidó értelmiségi családból származó, jól iskolázott ifjú művész a diploma megszerzését követően barátaival, pályatársaival, Farkas Ferencsel, Kadosa

Pállal, Szabó Ferencsel és Veress Sándorral bemutatkozó szerzői esteket szervezett, de az (el)ismertséghez ez nem volt elég. Megélhetését a harmincas években főleg film- és színházi kísérőanyagok komponálása biztosította. A Nemzeti Színházban találkozott az akkor már Európa-szerte ismert koreográfussal, Millos Auréllal. Közös munkájuk, a *Hóemberek* című balett nagy sikert aratott, így a hazai premiert követően Londonban is játszották. Ránki a brit fővárosban John Halas producer megbízására rajzfilmekhez készített hangiférfestést, majd ezt követően Párizsba ment, ahol a Musée de l'Homme etnomuzikológiai osztályán a távol-keleti népzenei gyűjtemék katalógizálásában vett részt. Tanulmányútjának a második világháború kirobbanása vetett véget.

„Európa történetének talán legsötétebb, legszegényesebb időszaka volt. Szívós elszántság és belső bizakodás kellett, hogy ki lehessen bírni azokat az időket. A legnehezebb éveket (1943–44) végül is túléltem. Életveszély, gyász, lakásom, kézírataim pusztulása árán megértem a felszabadulást” – emlékezett vissza a vészkorszakra, amelynek elmúltával rövid ideig a Magyar Rádió zenei osztályának vezetője volt. Később egy újabb angliai kitérő következett, ahol ismét John Halassal vette fel a harcok alatt megszakadt kapcsolatot.

Hazatérte után végre „beérkezett”, egymást érték a színházi, rádiós és filmes felkérései. Az igazi áttörést a Károlyi Amy játékos szövegkönyvére született Andersen-adaptáció, a *Pomádé király* hozta meg számára, amelyért 1954-ben Kossuth-díjat kapott. (Az átdolgozott darabot 1972-ben *Pomádé király új ruhája* címmel mutatta be az Operaház.)

Ránki nevéhez fűződik az első magyar musical is, az *Egy szerelem három éjszakája* (1961). Miután a közvélemény népszerű „zenei mulattatóként” könyvelte el, sokoldalúságát igazolva igyekezett stílust váltani. A hatvanas években a *Cirkusz* című balettel kezdett kialakulni és egyre erőteljesebbé válni Ránki „tragikus hangja”. E korszakának kiteljesedése, csúcsa a Madách Imre drámai költeményéből írt, 1970-ben bemutatott misztérium-opera, *Az ember tragédiája*.

Bátor művészi ambíciója hatalmas – lehetetlenre törő – vállalkozás formájában öltött testet, amelynek színeiben a komoly mondanivaló mellett komponistavirtuózként mutathatta be évezredek-évszázadokat megidézõ „stílusgyakorlatait”. Már summázó

◉ POMÁDÉ KIRÁLY ÚJ RUHÁJA - SZVÉTEK LÁSZLÓ | Fotó: Csillag Pál

Ránki György25

Madách-olvasatának önelemzése is izgalmas: „Sokszor arra gondoltam, hogy égi-földi szinterei, sok szereplője ellenére Az ember tragédiája talán mint monodráma is felfogható – mint egyetlen gondolkodó elme gondolatainak drámai hullámzása a gondolkozás építő, romboló és kiegyenlítő pólusai közt, a női vonzás erőterében, a természeti és társadalmi környezet közegében. A három pólust Ádám, Lucifer és az Úr szava testesíti meg. Vitéjük afféle belső dialógus, amely eljut az egyetlen emberhez méltó életprogramhoz: »küzdj és bízza bízál!«. Hogy végső kérdéseire – lét, mulandóság – nem talál végleges választ, talán ez az ember tragédiája.” E koncepciózus, nagy előadói apparátust igénylő fő mű végül félsiker lett, nem tudott beépülni a hazai operai alaprepertoárba.

Az idősödő humanista a Tragédia után is szívesen választott spirituális vonatkozású témákat; az 1992. május 22-én elhunyt szerző utolsó kompozíciói között találjuk a *Káin és Ábel* című oratóriumot és a gazdag életművet lezáró *Jézus panaszát*.

A klasszikus európai és a „nyugati” (könnyű)zenében egyaránt jártas és elismert Ránki a hetvenes évektől az öt régóta érdeklő keleti kultúrában is elmélyülhetett: eljutott Indiába, Vietnámba, Japánba, majd Kínába is.

POMÁDÉ KIRÁLY ÚJ RUHÁJA - CSER KRISZTIÁN, GEIGER LAJOS
Fotó: Eder Vera

Varga Bálint András kortárs komponisták műhelytitkait firtató, 1986-ban megjelent könyvében Ránki a következőképpen summázta művészi elveit: „Alaptermészetemből fakadóan magam útját járó zeneszerző vagyok. A pályaindító döntő élmények (Bartók, Kodály, Stravinsky) óta a mai napig igyekeztem minél több benyomást gyűjteni a régi és új, európai és Európán kívüli zenéből. Az impressziók az eksztatikus lelkesedéstől a közömbös regisztrálásig és az ösztönszerű elutasításig sokféle hatásban részesítettek. De a hatásokból csak az asszimilálódott munkáimba, ami megfelelt kialakult, alapjában kommunikatív stílusomnak és célkitűzéseimnek. (...) Zeném nem más, mint a külvilág hangjainak, látványainak, mozgás-, tapintás-, íz- és

POMÁDÉ KIRÁLY ÚJ RUHÁJA - RÁCZ RITA, CSER KRISZTIÁN | Fotó: Eder Vera

illatélményeinek, gondolatainak, megsejtéseinek, emlékeinek, a tudat alatt zenévé formálódott elemeinek tudatos csoportosítása és rendezése.”

Eklektikus, összegző muzikusi törekvéseinek jellemző és legmaradandóbb darabja a Pomádé király új ruhája, amelynek sajátos humorát, „megemelt”, ironikus-groteszk világát Ránki népdalfeldolgozásokat, dzsesszes elemeket, egzotikumot becsempésző, stilizált táncokat és operaparádiákat felvonultató-ötvöző, s mégis egységes, egyéni stílusa teremti meg. Gregor József egykori parádés szerepét – Toronykőy Attila 2008 óta futó rendezésében – Szvétek László és Cser Krisztián vette át az Erkel Színházban. Tanulságos gyermekopera örök fiataloknak. ○

POMÁDÉ KIRÁLY ÚJ RUHÁJA - SZVÉTEK LÁSZLÓ, KERTESI INGRID, REZSNYÁK RÓBERT, BEÓTHY-KISS LÁSZLÓ | Fotó: Eder Vera

KEPMAS

› stílusos › bátor › elkötelezett

ÉRTÉKES TARTALOM A TARTALMAS ÉLETHEZ

100 OLDAL ÉRTÉK

VEGYE MEG AZ ÚJSÁGÁRUSNÁL!

TEL.: +361/3651414 • KEPMAS.HU • SZERKESZTOSEG@KEPMAS.HU

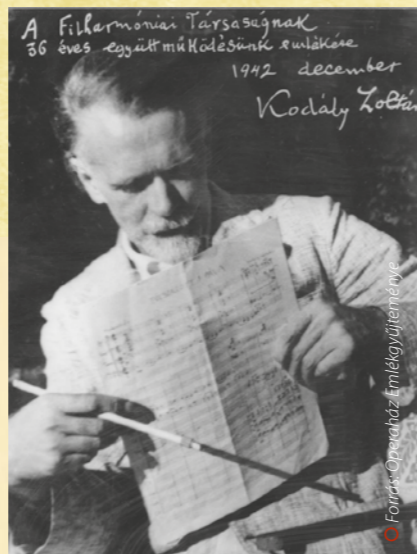
Kevés személyiség akad a magyar kultúra történetében, aki olyan mélyreható változásokat tudott előidézni nemzetünk önképében és műveltségében, mint Kodály Zoltán. Az ötven éve elhunyt zeneszerzőre, zenepedagógusra és népzenekutatóra nagyszámú ünnepi esemény keretében emlékezik hazája.

Dalos Anna

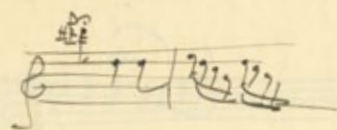
Európai és mégis magyar

Forrás: Operaház Emlékgyűjteménye

Palánky Klára-nak
Kodály Z.

Forrás: Operaház Emlékgyűjteménye

A 30 éves Filharm. Társaságnak,
tovább 30 évvel kívánom

1933. okt. 23

Kodály Zoltán

Forrás: Operaház Emlékgyűjteménye

Forrás: Operaház Emlékgyűjteménye

A 2017-es Kodály-émlékév programjaiban részt vevő Magyar Állami Operaház és Kodály Zoltán kapcsolata a komponista egyetemi éveire vezethető vissza, amikor az Eötvös Collegium és a Zeneakadémia kiváló diákja rendszeresen látogatta a Királyi Operaházat, különös előszeretettel a Wagner-előadásokat. Tudjuk, hogy kezdettől vonzotta őt a színpad, s bár sok opera- és balett-tervét végül nem tudta megvalósítani, három színpadi művet mégiscsak létrehozott: mindhárom (*Háry János*, 1926, *Székely fonó*, 1942, *Cinka Panna*, 1948) ősbemutatójára az Ybl-palotában került sor. 1945 januárjában az ostrom elől menekülve a művész és felesége az Operaház óvóhelyén talált menedéket. Ezért mutathatta be 1945. február 23-án, a földszinti ruhatárban a *Missa brevis*t a Ház szólistáiból alakult kamarakórus.

2017. március 6-án – a zeneszerző halálának napján – az Erkel Színház ad otthont egy Kodály-hangversenynek, amelyen három olyan nagyobb apparátusú darab hangzik el, amely az alkotó portréjának különféle vonásait villantja fel. A legkorábban keletkezett, bariton szólistát foglalkoztató *Két ének*

(op. 5, 1913–1916) a kamaraművek és dalok ifjú komponistáját mutatja be, azt a muzsikust, aki fiatalemberként a századelő magyar modernizmusához (elsősorban Ady Endréhez), illetve a francia új zenéhez (Debussyhez) kapcsolódott. A *Két ének* igen ritkán szólal meg a koncerten hallható zenekari változatban, annak ellenére, hogy Kodály rendkívüli hangszerelési adottságairól, Debussy zenekari színeivel vetekedő orkesztrális fantáziájáról tanúskodik. Kodály e kompozíciójában kerül talán a legközelebb *A kékszakállú herceg vára* Bartókjához is, ám mégis tagadatlanul a saját, mással össze nem téveszthető hangján szólal meg. Csak rá jellemző a versváltás és a szöveg dallamba foglalásának módja: az antikizáló Berzsenyi (*A közelítő tél*) és a szimbolista Ady (*Sírni, sírni, sírni*) verssora egyaránt alkalmas arra, hogy

a magyar nyelv újszerű prozódiajának, dallammá formálásának a népdalokból leszűrt tapasztalatait kamatoztassák, míg a költők páratlanul gazdag képi világa a mindenhol jelenlévő szöveges technikáján túl a hol fátyolosan impresszionista, hol klasszicizáló harmóniavilágba szűrődik be.

A *Galántai táncok* (1933) Kodály gyermekkorába vezet vissza. A zeneszerző 1885 és 1892 között itt (ma: Galánta, Szlovákia) nevelkedett, és első, meghatározó zenei élményeit is ekkor szerezte, továbbá a családi házi muzsikáláson túl cigánybandák játékát is megismerhette. Galánta ugyanis híres volt roma muzsikusairól, olyannyira, hogy a 19. században akadtak olyan lelkes kottakiadó cégek, akik közreadták e formációk dallamait. Kodály ezekből a 18. századi közzenéket tar-

Forrás: Operaház Emlékgyűjteménye

talmazó gyűjteményekből válogatva állította össze virtuóz zenekari szvitjét a 80. évfordulóját ünneplő Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara számára. A Dohnányi Ernő vezényelte ősbemutatót követően a Galántai táncok azonnal felkerült a világ zenekarainak repertoárjára. Nem csoda, hiszen testvérdarabjához, a magyar népzene épülő *Marosszéki táncokhoz* (1929) hasonlóan lehetőséget teremt arra, hogy a szimfonikus együttes minden hangszeres-hangszercsoportja megcsillogtassa tudását. A táncsorozat azonban nem tekinthető csupán egyszerű jutalomjátéknak. Legalább ennyire magyar történelmi tabló is, amely – a Kodályt is mélyen megrázó trianoni tragédia után – egy kivételes nemzet tragikus sorsát foglalja zenébe. A táncok rendre visszatérő rondótémája a büszke és szenvedélyes magyarság szimbóluma, míg a közjátékban megszólaló egységek az egyszervolt csodálatos Magyarországot színeit vetítik elénk.

A hangversenyt záró *Budavári Te Deum* (1936) Kodály hangszeres és vokális apparátust egyaránt foglalkoztató reprezentatív kompozíció sorába illeszkedik, s mint ilyen, az 1923-ban keletkezett főmű, a *Psalmus Hungaricus* párja. De míg a *Magyar Zsoltárban* Kodály magyar nyelven az elárult-meghurcolt egyén fájalmát fogalmazza meg, a hálaadó *Te Deum* – a műfaj sok évszázados hagyományát követve – egy ünnepi liturgikus szertartás fényét emeli. Valóban, a töröktől való felszabadulásának 250. évfordulójára készült remeket, a Mátyás-templom látványos szertartásának részeként mutatták be. Ennek ellenére nem liturgikus mű, hanem hangversenyzene – manapság is elsősorban koncertteremben szólal meg. Az őskeresztény latin szövegre épülő oratorikus alkotás rézfúvós fanfárjaival, nagy kórusmegszólásaival

© HARY JÁNOS, 1952 - KODÁLY ZOLTÁN KÖSZÖNTÉSE
Forrás: Operaház Emlékgyűjteménye

tudatosan reflektál a barokk muzsika pompájára (Händel maga is írt *Te Deumot*), de nem tagadhatja, hogy hangszerelésében és reprezentativitásában közel áll Bruckner 1884-ben befejezett *Te Deumához* is.

Kodály – hasonlóan többi zenekari kompozíciójához (a *Psalmus Hungaricus* mellett a *Te Deum* után keletkezett *Páva-variációkhoz* és a *Concertóhoz*) – e művében is az elmúlt évszázadok legfontosabb formái, illetve zeneszerzés-technikái elveit ötvözi. Maga a nagyforma a bécsi klasszikus szonátaelvet tükrözi, de e keretet számos kisebb,

részben a szövegből kiinduló formaegység szabdalja tematikailag karakterekben elkülönülő részre, s e formaegységek közül – Kodály páratlan mesterségbeli tudásának dokumentumaként – kiemelkedik a barokkra utaló három nagy fúga, amelynek utolsó részéből fejlődik ki a híres kvarttorony. A tételt nyitó, s a visszatérésben is megjelenő rézfúvós fanfár pedig Berlioz híres *Rákóczi-indulóját* idézi meg, ezzel is jelezve a darab nemzeti hovatartozását, azt, hogy a *Budavári Te Deum* egy európai kultúrán nevelkedett hazai mester nyugati hagyományokra épülő magyar alkotása. ○

© KODÁLY ZOLTÁN FELESÉGE ÉS CSALÁDJA KÖRÉBEN
Forrás: Operaház Emlékgyűjteménye

Közös pontok

○ Fotó: Juhász Attila

Kodály Zoltán zeneszerzőt, népzenekutatót és zenepedagógust, valamint Ion Marin karmestert a hangok szeretetén kívül látszólag semmi sem köti össze. Az egyikük hazájában élve és dolgozva tett szert nemzetközi hírnévre, míg a másik korán elhagyta szülőföldjét, hogy felépíthesse karrierjét. Két különböző generációt és két eltérő nációt képviselnek, ám eltávolodva a felszínes nézőponttól a párhuzamosságok még a végtelen előtt találkoznak.

Filip Viktória

Tulajdonképpen akár a személyes benyomást sem zárhatjuk ki teljesen, hiszen Kodály halálakor a kis Marin már hatéves volt, ráadásul édesapja, Constantin Marin karvezetőként kereste kenyerét, így a Kodály-módszert és a magyar komponista kórusműveit bizonyosan ismerte. Érdeklődési körükre is a tágasság jellemző: Kodály a Pázmány Péter Tudományegyetem magyar-német szakát is elvégezte, később a MTA tagja, majd elnöke lett, Marin pedig a filozófia tudományában és a vallástörténetben mélyedt el. Bár a zenepedagógussal ellentétben a karmesternövendék figyelmét nem keltette fel a népzene világa, gyökereit sohasem tagadta meg. Mái románnak vallja magát, és hálával gondol hazájára, ahol számos lehetőséget kapott a kibontakozása. Tanulmányait három országban végezte (a bukaresti

George Enescu Akadémián, a salzburgi Mozarteumban, valamint a sienai Accademia Chiggián), majd huszonegy évesen a Transylvania Filharmonikusok zeneigazgatója lett. Amikor huszonhat évesen elhagyta Romániát, hazaárulásért hét esztendőre ítélték, így csak 1989 után látogatott el ismét szülőföldjére. „Az én hitvallásom a szabadság, amelynek elvesztését nem csak a börtön jelentheti. Rá kellett jönnöm, hogy mások függetlenségéért nem, csak a saját szuverenitásomért harcolhatok. Nagy árat kellett fizetnem érte, hiszen külföldön mindent előről kellett kezdenem úgy, hogy a régi éneket sem akartam elveszíteni” – nyilatkozta a dirigens.

A ma már osztrák állampolgárként Svájcban élő muzsikus a Londoni Filharmonikusokat, az Izraeli

Filharmonikusokat, a Montreali Szimfonikusokat és a drezdai Staatskapelle zenekarát is vezényelte. Operakarmesterként olyan világsztárokkal léphetett fel, mint Plácido Domingo, Angela Gheorghiu, Cecilia Bartoli és Dmitri Hvorostovsky.

Háromszor jelölték Grammy-díjra, lemezeit a legnagyobb kiadók (Deutsche Grammophon, Decca, EMI, Sony, Philips) gondozzák, a Diapason D'Or és a Német Lemezkritikusok Díjának birtokosa. Kodály háromszoros Kossuth-díja, Corvin-koszorúja, az amszterdami Concertgebouw és a Chicagói Filharmonikusok megrendelése, a Magyar Népzene Tára kötetei szintén kimagasló művészi nagyságról árulkodnak.

Marin és Kodály között Ligeti György személye is kapcsolódási pontot jelent. Az idős zeneszerző egykori pártfogoltja ugyanis dolgozott a román karmesterrel, aki így nyilatkozott róla: „Fenomenális és inspiráló volt Ligeti György jelenléte. Ha lángelmével kerülök kapcsolatba, kétszeres sebességre kapcsolok, hogy mindent megérthessek abból, amit közvetíteni akarnak.”

A zenei műveltség terjesztése iránti szenvedély szintén jellemző mindkettejükre. Amíg a magyar komponista országos mozgalmat hozott létre és speciális módszert dolgozott ki, addig Ion Marin a *Cantus Mundi* és a *Symphonia Mundi* nevű kórusprojekteken keresztül segíti a hátrányos helyzetű gyermekek társadalmi integrációját. Ennek fényében nem meglepő, hogy Kodály halálának ötvenedik évfordulóján, március 6-án ő vezényli a zeneszerző műveiből összeállított estet egy olyan helyszínen (az Erkel Színházban), amelynek missziója szintén a zene mindenkit összekötő erejéről szól. ○

Családban marad

Egy délelőtti, budapesti próba után beült az autójába és Zsolnára indult, hogy este koncertet dirigáljon, majd másnap ugyanígy megtette az utat oda-vissza. A következő héten Prágából érkezett a magyar énekesekhez, majd egy rövid, de tartalmas beszélgetés és némi szusszanás után háromórás előadás várta. Oliver von Dohnányi először állt az Operaház karmesteri dobogóján.

Filip Viktória

Sokat autózik és vezet, ami bizonyára kimeríti. Hogyan tartja fitten magát?

Dirigálok! Számomra ez a legjobb edzés.

És miként frissíti fel az interpretációit azoknak a műveknek, amelyekkel már sokadszor találkozik?

Dvořák, Puccini, Verdi vagy Wagner operái a repertoárom fontos részei, és Mozart *Don Giovanni*-ját vagy a *Figaro*

házasságát csaknem háromszázszor vezényeltem. Mindig nagyon örülök, ha újra és újra foglalkozhatom ezekkel a darabokkal. Régebben azt gondoltam, hogy egy idő után már tényleg nem fog semmi újat mondani egy-egy partitúra, de ez egyáltalán nem így van. Ezek az alkotások a zeneirodalom legjobbjai, amelyekben mindig van felfedezni- és újragondolnivaló.

Számos elismerése mellett az Edinburgh-i Fesztivál Kririkusdíjának birtokosa, amit egy pozsonyi Faust-produkció kapcsán érdemelt ki, és tavaly novemberben szintén Charles Gounod operája miatt érkezett Budapestre. Mi az a különös kapocs, ami összeköti ezzel a zenedrámával?

Elsősorban a francia komponista nagyszerűen megírt, nyugodtan

hömpölygő zenéje az, ami delejezően hat rám. A szerzemény egyetlen nehézsége, hogy viszonylag sok előkészítést igényel, mert csak akkor működik igazán, ha minden, a kottában egyébként tökéletes pontossággal jelölt instrukció teljesül. A romantikus kor és az ekkor keletkezett operák egyébként is közel állnak hozzám, a Faust mellett Gounod *Rómeó és Júliája* is a kedvenceim egyike.

Michał Znaniecki rendezésének bemutatója 2015 májusában volt. Hogyan lehet beilleszkedni egy kész produkcióba?

Ez nem mindig szerencsés helyzet, és sokszor nem is jön létre a harmónia az új karmester, a muzikusok és a szólisták között. A Magyar Állami Operaház zenekarával, kórusával és énekesivel azonban rögtön megtaláltuk a közös hangot,

minden kérésemet azonnal lereagálták. Nagyon fontos, hogy egy hangszeres együttes zenei kísérőként és az erőteljesebb, tutti részek megszólaltatójaként is ugyanúgy meg tudjon felelni, és ez a művészgarda ezt a feladatot tökéletesen látja el. További jó érzéssel töltött el az, hogy egy gyönyörű, különleges atmoszférával bíró épületben dolgozhattam, ahol mindenki a közös ügyet szolgálta.

Első karmestere volt a Szlovák Nemzeti Operának, a prágai Nemzeti Színház Operájának, és 2000 óta a Cseh Nemzeti Szimfonikus Zenekarral ápol szorosabb kapcsolatot. Melyek azok a legfontosabb szakmai információk, irányelvek, amiket minden zenekarnak átad?

Ezt mindig a konkrét darab határozza meg. A legfontosabb kérdés az, hogy a zenészek akarnak-e játszani, dolgozni, képesek-e lekövetni a változtatásokat vagy csak a megszokott sémákat hajlandók használni. Rögtön érezni lehet a szándékot, ami meghatározza azt is, hogy én mint vezető mit tudok kihozni a közös munkából.

Hogyan lehet kioldani a rutin béklyóit?

Sokszor nehéz, de soha nem reménytelen vállalkozás. Számtalanszor előfordult már, hogy a kezdeti enerváltságot, ami a karmester személyére és módszereire vonatkozó ismeretek hiányából is fakadhat, a zene megismeréséből és a lelkesedésből fakadó erő váltotta fel. Ebből az érzelmi átalakulásból aztán nagyon jó előadások születtek. A kortárs művekkel szemben mindig érzékelhető egy szemernyi bizalmatlanság, de azt gondolom, hogy nemcsak ABC (*Aida*, *Bohémélet*, *Carmen*) operát szabad

játszani, hanem érdemes tovább merészkedni! Az elmúlt időszakban Philip Glass és Mojsej Vajnborg kompozícióit is vezényeltem és nagyon jó tapasztalatokra tettem szert.

Budapestről hova vezetett az útja?

Oroszországba, a Jekatyerinburgi Operaházba, ahol főzeneigazgatóként a *Rigoletto* és a *Carmen* színrevitelénél segédkeztem. A Bolsoj Színház, a Seattle Opera, a Buenos Aires-i Teatro Colón folytatja majd a sort.

Dohnányi Ernő távoli rokonaként mit jelent az Ön számára, hogy ezt a nevet viselheti?

Fontosnak tartom, hogy muzsikusként családban nevelkedhettem, és örülök annak, hogy ilyen jelentős zeneszerző leszármazottja lehetek. (Dohnányi Ernő nagyapja és Oliver von Dohnányi ükapja testvérek voltak – *a szerk.*) Amikor Kocsár Balázs főzeneigazgató irodájában jártam, felfedeztem egy régi képet róla, amit a meglepétség első pillanata után rögtön le is fotóztam. (*Nevet.*) Szimpatikus nekem, hogy itt szimfonikus együttest neveztek el róla, a Budafoki Dohnányi Zenekart, akikkel dolgoztam is együtt, és megmelengette a szívemet, amikor egy hangszerszállító kamionon a Dohnányi nevet láttam viszont. Mindennél fontosabb azonban, hogy Magyarországon ismerik és szeretik az ő zenéjét. Sajnos Szlovákiában még mindig sokszor rácsodálkoznak ezekre a gyöngyszemekre, mert kevésbé tudnak a létezésükről.

Van valamilyen tárgyi vagy eszmei emléke, amely Dohnányi Ernőhöz fűződik?

Csak a lényeg: a név, a kották és a zene szeretete. ○

Alázat és kötélidegek

☉ PFEIFFER GYULA, KATONA ANIKÓ, HIDEGKUTI PÁLMA,
BARTAL LÁSZLÓ | Fotó: Emmer László

Egyáltalán nincs szem előtt, mégis rendkívül fontos háttérszakma a korrepetitoroké, akik az operák betanításában nyújtanak segítséget az énekeseknek, és szükség esetén a rendező és a karmester legfontosabb segítői is. De kiből válhat igazán jó szakember?

Várhegyi András, Filip Viktória

Noha jelenleg már létezik ezzel foglalkozó képzés a Zeneakadémián, a Magyar Állami Operaházban dolgozó énekes-korrepetitorok többségének ilyen típusú előtanulmányok nem álltak rendelkezésére, mindannyian a gyakorlatban tettek szert a szükséges tudásra, miután különféle egyéni történetek után rájuk talált ez a hivatás. Hidegkuti Pálma 1987-ben került az Operaházhoz, ahol a balettművészeknél kezdte a szakmát, majd egy év után a magánénekesekhez került, és végül ebben a tevékenységben találta meg küldetését. „Nem sokat tudtam erről a területről, de érdekelt” – meséli az eredetileg zongorista karrieréről álmódó muzsikussal, aki huszonöt éves operaházi tagságáért 2016 novemberében jubileumi aranygyűrűt vehetett át. (Az ezzel kapcsolatos összeállításunkat az 54–55. oldalon olvashatják. – *A szerk.*) „Ez egy csapatjáték, aminek a csúcán az énekes áll. Nagyfokú alázatra van szükség, hiszen el kell tudnunk fogadni, hogy nem mi vagyunk a középpontban” – világít rá a háttérbe húzódás fő okára. A közönség pedig legtöbbször valóban mit sem tud arról a megfeszített munkáról, amit egy-egy alakítás vagy előadás sikeréért tesznek. Leginkább a kollégák, a művészek értékelik azt a felbecsülhetetlen támogatást, amit tőlük kapnak – az operaszerepek megtanulásához ugyanis elengedhetetlen a jelenlétük.

„Nagyon jó emberismerőnek kell lenned, fontos, hogy ráhangolódj az énekesre, hiszen csak ekkor tudsz hasznos lenni. A torok érzékeny hangszer, akárcsak az

emberi lélek – teszi hozzá Hidegkuti Pálma, akivel olyan is előfordult már, hogy hiába próbálkozott, nem sikerült megtalálni kollégájával a közös hangot. – Egyszer egy fiatal művész jött hozzám korrepetícióra, akivel ugyan többször is belekezdtem a darabba, mégsem tudott belépni. Azt mondta, másképp játszom, mint amit megszokott. Először nehezteltem ezért a kijelentésért, de ma már rutinosan kezelem az ehhez hasonló helyzeteket” – meséli nevetve.

Pfeiffer Gyula is a szenzibilitás fontosságát hangsúlyozza. „Én a művésztől tanultam meg a szakmát, mert mindig abból indultam ki, hogy mi az, amire nekik személy szerint szükségük van. Az egyéni igények különbözőek lehetnek és ezt minden esetben szem előtt kell tartani, de a legfontosabb mégis az, hogy zeneileg biztos támaszt nyújtsak. Úgy kell gyakorolnunk közösen, hogy még ha bukfacezni is kell, ő akkor is tökéletesen tudja abszolválni a szólamát. A kiejtéssel is sokat foglalkozunk, mert egy magyar előadónak kifogástalanul kell megszólalnia olaszul, franciául, németül vagy a világ bármelyik nyelvén. Ha világsztár érkezik hozzánk, rendszerint csak memoriterpróbát kér, hiszen operaházak sokaságában alakította már a szerepét, de fel kell frissíteni a tudását, és ebben egy zongorakísérő sokat tud segíteni. Engem harminckét évvel ezelőtt Szalai Miklós karigazgató hallott orgonálni és kért fel három hónapos helyettesítésre. Azóta itt dolgozom. Az Operának nagyon sokat köszönhetek

szakmai fejlődésem tekintetében, hiszen olyan karmesterekkel dolgozhattam együtt, mint Lamberto Gardelli, Antonio Pappano vagy Jurij Szimonov. Ezt a fajta miliót semelyik kulturális intézmény nem tudja biztosítani, csak a Magyar Állami Operaház.”

Salgó Tamás is sokat tud mesélni erről, hiszen 1979-ben, még Zeneakadémistaként kezdte meg munkáját az Operában. Egyik emlékezetes élménye Plácido Domingo egyik budapesti vendégszerepléséhez kapcsolódik. „Lukács Ervin vezényelte az *Aidát*, és az Amonasrót alakító énekes a bemutató előtti napon lebetegedett. Polgár Lászlót kérték fel a beugrásra, de ő soha nem énekelte Etiópia királyának szerepét. Így tehát kettesben bevonultunk egy próbaszobába, felszerelve pizzamával és fogkefével, majd huszonnégy óra múlva ő kotta nélkül, teljes fáraói díszben, hibátlanul, óriási sikerrel övezve abszolválta a feladatot. Ez a példa jól megvilágítja a zenei memória és a pszichológiai ismeretek fontosságát” – állítja a korrepetitor.

Dallos Erika szerint a jó szakember ismérve az, hogy a hangszer mellől tudja irányítani az együttes vagy a rendelkező próbákat. „Ebből az aspektusból tekintve kizárt, hogy a zongorakísérő és a korrepetitor egymás szinonimájaként szerepeljen, ahogy ez gyakran előfordul. Egy korrepetitor szerencsés esetben jó zongorakísérő, de fordítva nem kell, hogy ez igaz legyen. A pályám kiskamaszként vett fordulatot, amikor szülővárosomban, Sopronban zenekar élén saját kadenciával játszottam Mozart egyik zongoraversenyét. Később sokat blattoltam és az egyik nyári szünetben Beethoven *IX. szimfóniájának* négykezes átíratát két délután alatt végigjátszottam az egyik

pályatársammal. Kedves tanárom, Borgulya László ekkor hívta fel a figyelmemet arra, hogy ezek korrepetitori adottságok. Később az Operához kerültem, ahová a zenélés élménye máig is köt.”

Bartal László vezénylő korrepetitor 1986 óta dolgozik az Opera kötelékében. „Karmesterként kezdtem a pályámat, majd a diploma megszerzése után rögtön felvettek az intézményhez. Azóta segítem a produkciók létrejöttét hol a billentyűk mellől, hol a dobogóról, pálcával a kezemben. A *Don Giovanni*-és a *Szerelmi bájital*-előadások különösen emlékeztetnek számomra, a most futó évadban pedig az *Élet a Holdon* és a *Pomádé király új ruhája* című operák zenei megvalósításáért felelek. Amikor a debreceni Csokonai Színház és a Miskolci Nemzeti Színház zeneigazgatójaként dolgoztam, akkor is az volt a legfontosabb számomra, hogy az énekesekkel már a próbaszobában megfelelően készítsük elő a darabot, mert ez a legközvetlenebb és leghatékonyabb közeg a tanuláshoz és az összecsiszolódáshoz. Tulajdonképpen itt dől el a mű sorsa, mert ez a tudás az alapja annak, amit a rendező és a karmester tovább építhet.

Ez egy nagyon nehéz szakma, de ha felkészülten, azaz egy kielemzett és megfelelően elsajátított művel a fejemben érkezem a próbákra, az hatalmas segítséget jelent a művészek számára. Ehhez természetesen birtokában kell lenni az operák eredeti szövegének és a pontos kiejtésnek, azaz legalább négy-öt nyelv ismerete feltétlenül szükséges, a magas szintű zongoratudás pedig elengedhetetlen. A vezénylő korrepetitor legfőbb feladata, hogy helyettesítse a karmestert és előkészítse a produkciókat, ami mindig izgalmas kihívást jelent.

Nagyon szeretem a munkám, és a hivatástudatomon kívül a családi szálak is Magyarországhoz kötnek. Itt szeretném kiteljesíteni az életem” – fűzte hozzá Bartal László.

Doman Katalin is hasonlóan gondolkodik, hiszen harminc éve szerződött a Házhoz, közvetlenül a karvezetés- és karmesteri diploma megszerzése után. „Az Opera máig tartó szerelmem tárgya, és az egyetlen valódi lehetőségem arra, hogy azzal foglalkozzam, amihez igazán értek. A zenés színház a lételemem, szimfonikus zenekari közegben nem tudnám elképzelni magam, nőként a karmesteri szakma amúgy is behatárolt. Árokban dolgozva tudok jól működni, a színpadi lét kissé feszélyezne, így az én habitusomhoz a korrepetitori munka kifejezetten jól illik” – mondja magabiztosan. A legfontosabb tulajdonságok között elsőként a zongoratudást és a vezénylési képességeket említi, továbbá a színpadi zenék megszólaltatásához szükséges egyéb billentyűs- (orgona, cseleszta, csembaló) és ütőhangszeres ismereteket is igen lényegesnek találja. „Végzavakat bármilyen nyelven be kell tudnunk énekelni és az új karmesterek vezénylési mozdulatait is azonnal olvasnunk kell” – teszi hozzá a kezdetben oboista karriert tervező muzsikussal. Kollégáival egyetértve Doman Katalin is úgy látja, hogy a szakmához szükséges tudást nem lehet átadni vagy iskolában elsajátítani, csakis gyakorlati tapasztalat útján lehet megszerezni. „Aki korrepetitor akar lenni, annak át kell magát rágnia az operairodalomra. Nem mindegy, hogy kettő vagy száz kettő mű van kézben. Meg kell szerezni a repertoárismeretet, más út nem létezik” – zárja a beszélgetést.

Bár jelenleg tíz fölött van az énekes-korrepetitorok száma az Operában, a nyugdíjba vonultak közül is

többeket visszahívtak dolgozni, mert szerencsére bőven akad feladat. A mai napig örömmel veszik, ha a már nyugdíjasként dolgozó Katona Anikó megjelenik a Házban. „1974-ben kerültem az intézményhez, az akkori karigazgató, Nagy Ferenc szerződtetett az énekarhoz. Harminc évig dolgoztam itt, ebből tizenhat éven át karigazgató voltam, és csak utána jöttem át a magánénekesekhez – meséli a legendás szakember, aki maga is neves zenészcsaládból származik, édesanyja korának egyik legkiválóbb zongorakísérőjének számított. – Már egészen fiatalon, akaratlanul is kitanultam a mesterséget. Eleinte szinte csak fül után mentem, de a sok év tapasztalata tudatossá tett. Ezt a szakmát nem lehet az iskolapadban elsajátítani, csak menet közben tanulható” – jegyzi meg Anikó, aki szerint a következő generáción szerencsére látszik a lelkesedés, az akarat, és nyitottak a tanácsokra. „Valamifajta teljesség érzése van emögött – válaszolja arra a kérdésre, mi tartja ennyi év után is a pályán. – Jólesik kezdőkkel és nagy művészekkel is együtt dolgozni, mindig új dolgokat felfedezni. Negyvenhárom év alatt még soha nem unatkoztam.”

„Nem az a nehéz, hogy megtanulj egy operát, hanem hogy azt közben is tartsd – teszi hozzá Hidegkuti Pálma. – November végén fejeztünk be egy Faust-szériát, ami nagyon jó feladat volt. Nagyszerű karmestert kaptunk Oliver von Dohnányi személyében (a vele készült interjú az 38–39. oldalon található. - *A szerk.*). Ő igen precíz ember, minden hangot, szünetet számon kért az énekesen, és az előadások folyamán szinte együtt lélegzett velük. Ez is abban a hitben erősített meg engem, hogy ha segítjük az énekesek és a dirigens munkáját, szárnyakat kapnak!” ◊

Népoperák a nagyvilágban

A budapesti Erkel Színház 1911-ben azzal a céllal épült, hogy a már három évtizede működő Operaházhoz hasonlóan színvonalas produkciónak hozzon létre, de szélesebb közönségréteget célozva, jóval alacsonyabb jegyárak biztosításával. A kevésbé tehetséges nézők művelésének igénye számos helyen felmerült már a nagyvilágban, több-kevesebb gyakorlati sikerrel. Jávorszky György

Opéra Bastille, Párizs

Párizs népoperájának gondolata már röviddel az Opéra Garnier megnyitása (1875) után szóba került, de a megvalósítás egy évszázadon át álom maradt. Az 1960-as években a zenés színházi élet nagyjai, Pierre Boulez zeneszerző, Jean Vilar rendező és Maurice Béjart koreográfus vetették fel ismét az ötletet. Az 1989-ben átadott Opéra Bastille, hasonlóan az Erkel Színház és az Andrásy úti dalszínház kapcsolatához, az Opéra Garnier-vel egy intézményhez, az Opéra National de Paris-hoz tartozik. Működésének első évtizedét politikai csatározások és sorozatos művészi bojkott jellemezte, de maga az épület is sok vitát váltott ki, egyrészt az elképesztően rossz akusztika, másrészt a megnyitás utáni

második évben lepotyogó homlokzati fedőcsempék miatt. Érthetetlen módon ez utóbbi problémát csak 2009-re sikerült kiküszöbölni újfajta falburkolati kerámiák alkalmazásával.

Az új létesítményt eredetileg arra szánták, hogy a társulat egyedüli operai játszóhelye legyen, míg az Opéra Garnier a balett otthonává vált volna. Ez az elképzelés rövid életűnek bizonyult, a mai napig képviselteti magát mindkét műfaj mindegyik helyszínén. Boulez és társai eredeti szándéka, amely szerint egy új, modernbb ingatlan segítségével nagyobb tömegeket szolgáljanak ki, végül is megvalósult. Hogy mennyire pénztárcabarát a Bastille, az más lapra tartozik. Ha ügyesek vagyunk vagy gyorsak, és nem bánjuk, hogy a jegyünk a kakasülőre szól, nem panaszkodhatunk. Egyébként néhány száz euróval készülünk...

OPERA BASTILLE | Fotó: Christian Leiber - Opéra National de Paris

ENGLISH NATIONAL OPERA | Fotó: Grant Smith

English National Opera, London

Az Angol Nemzeti Operaház kezdetei ugyanolyan régre nyúlnak vissza, mint az előzőé, azzal a különbséggel, hogy Párizssal ellentétben a londoni munkásosztály már 1889-ben olyan szerencsés volt, hogy részleteket hallhatott különböző zenedramákból, méghez

angol nyelven. Az Old Vic színházban Emma Cons viktoriánus filantróp apró társulata tizenhét zenésszel és amatőr kórusal opera-keresztmetszeteket adtak elő. Bár különböző jogszabályok miatt eleinte nem volt mód kosztümös produkciónak létrehozására, az Old Vic a 20. század elején már félig szcenírozott Wagner-műveket is ki tudott állítani, de játszottak színdarabokat is, elsősorban természetesen Shakespeare-t. A 30-as évekre megszerezték a Sadler's Wells színházat, amely a zenés és táncos műfaj otthona lett, az Old Vic pedig prózai darabokat vitt színre. A Sadler's Wells a második világháború idején a bombatámadásokban hajlék nélkül maradtak menhelyre, ezért a társulat turnézni kezdett. 1942 és '45 között nyolcvanhét helyre jutottak el, és őrizték a kultúra lángját a nehéz időkben, a háború után pedig Britten *Peter Grimes* című operának ősbemutatójával nyitották meg újra a színházat.

Többször napirenden volt a Covent Gardennel való összeolvadás is, de ez mindannyiszor meghiúsult. A Royal Opera felhagyott azzal a gyakorlattal is, hogy a műveket anyanyelven adja elő, hiszen olyan nemzetközi sztárok, mint Maria Callas, nem voltak hajlandók angolul megtanulni a szerepeket. A Sadler's Wells pedig egyre több lehetőséget adott fiatal brit énekeseknek. A hatvanas évekre az együttes kinőtte magát, 1968-ban költözött be mai otthonába, a Coliseumbe, néhány évvel később pedig felvette az English National Opera (ENO) nevet.

Az ENO elmúlt másfél évtizedét sok negatív kritika kísérte, amelyek nem kímélték az előadók szövegmondását, a rendezéseket vagy akár a katasztrofális pénzügyi helyzetet, a rossz jegyárkonstrukciót, a félhízes előadásokat és a sűrű vezetőváltást. Egyes újságírók

megjegyezték, mennyire különös, hogy a világ egyik legnagyobb városa és legnépszerűbb turisztikai úti cél-pontja képtelen két operaházat fenntartani. Az előző egy-két évadban szuperprodukciónak próbáltak felszínre maradni. Az angol nyelven előadott művek mellett olyan népszerű musicaleket vittek színre, mint a *Sweeney Todd*, amelynek címszerepére Bryn Terfelt hívták meg, partnere pedig Emma Thompson volt. De a közelmúltban Glenn Close is fellépett a Coliseum színpadán a *Sunset Boulevard*-ben. Az ENO soha nem volt erős a fiataloknak szóló programok szervezésében, de nemrég végre elindultak a beavatott előadások, hogy minél több korosztállyal kedveltessék meg a műfajt. A következő időszak mindenképpen érdekes lesz az intézmény túlélése szempontjából.

New York City Opera

Az elmúlt év egyik legérdekesebb híre a New York City Opera (NYCO) felélesztése volt, amely hetvenévnnyi működés után, 2013-ban csődöt jelentett, és bezárta kapuit. Ezt a népoperát, amelynek első otthona az 55. utcában található New York City Center volt, 1943-ban alapította a város akkori polgármestere, Fiorello La Guardia azzal a céllal, hogy szélesebb körben tegyék elérhetővé a műfajt. A társulat első igazgatója a debreceni

születésű zongoravirtuóz és karmester, Halász László volt. Célul tűzte ki, hogy a jegyek megfizethetősége mellett magas színvonalú produkciónak mutassanak be olyan művészekkel, akik fizikailag és hangilag is megfelelőek a szerepükre. A Metropolitan Operával azonban nem tudták felvenni a versenyt, nem volt lehetőségük az akkori sztárekeseket szerződtetni, de Halásznak ebből is sikerült erényt kovácsolnia: a New York City Opera fontos ugródeszka lett a fiatalok körében, sőt ez volt az első jelentősebb operatársulat Amerikában, amely egy afroamerikait, Todd Duncant kérte fel Tonio szerepére a *Bajazzókban* 1945-ben. Egy évvel később a szintén afroamerikai énekesnő, Camilla Williams már a *Pillangókisasszony* címszerepét formálhatta meg. Halász az opera műfajának népszerűsítése érdekében azt is szorgalmazta, hogy évadonként legalább egy darabot ne eredeti nyelven, hanem angolul adjanak elő.

A New York City Opera működésének hét évtizedében hangsúlyt fektetett amerikai művek és kevésbé ismert operák bemutatására is, így került sor például ebben az intézményben Bartók *Kékszakállújának* első egyesült államokbeli színpadi premierjére 1952-ben. 1966-ban a társulat a Lincoln Centerbe költözött, és ebből az alkalomból vitték színre Ginastera

NEW YORK CITY OPERA - BAJAZZOK

Művészet és marketing

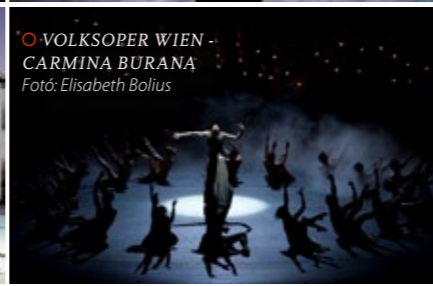
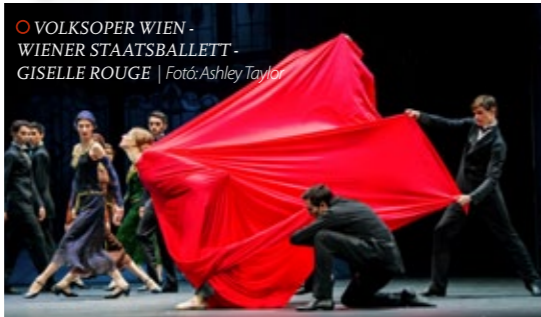
Don Rodrigo című operáját az akkor mindössze huszonöt éves Plácido Domingoval a címszerepben.

A következő évtizedekben az intézmény hírnév tekintetében és pénzügyi szempontból is megerősödött, de a 2008-ban kitört válság a vezetőket arra kényszerítette, hogy a felére csökkent támogatás miatt újragondolják a további terveket, ráadásul az épület átépítése miatt ebben az évadban csak koncertszerű előadásokat tudtak megvalósítani más létesítményekben. Két évvel később valamelyest rendeződött a helyzet, de 2013-ban az NYCO – úgy tűnt – végleg bezárt.

Tavaly januárban Puccini *Toscájával* azonban egy társaság Michael Capasso irányításával újraindította a nagy múltra visszatekintő vállalkozást, amelynek székhelye ezúttal az alig ezer férőhelyes Rose Theater lett (szemben a korábbi kétezer-ötszáz férőhelyes színházzal). A társaság nemcsak a nevet tartotta meg, hanem a legfontosabb vívmányokat is: ritkábban játszott operák és amerikai művek bemutatása maradt a fő profil. Január elején zajlott a Voltaire szatírája alapján íródott Bernstein-mű, a *Candide* bemutatója, amelynek rendezője nem más, mint a világhírű Harold Prince volt, aki 1982-ben már ugyanitt sikerrel vitte színre ezt a darabot. A most futó szezon pedig szokatlan párosítással indult. Leoncavallo egyfelvonásosa mellé Rahmanyinov *Aleko* című operája került, és ezzel kezdetét vette a mindent eldöntő évad: kiderül, van-e jövője az újjáélesztett New York City Operának.

Bécs népoperaí

Nem kell feltétlenül ilyen messzire utaznunk, rögtön a „szomszédban”, a Staatsoper „árnyékában” több intéz-

mény is várja a műfaj szerelmeit. Bécs második legnagyobb operaháza, a Volksoper nevében is benne van, milyen célt szolgál. S valóban, a Staatsoper jegyárainak egyharmadért kínálja a legjobb helyeket. Az 1898-ban eredetileg prózai színháznak indult vállalkozás hamar csődbe ment, 1903-tól

színdarabok mellett zenés műveket is kezdett játszani. Az első években olyan jelentős alkotások bécsi premierjét tartották itt, mint a *Tosca* és a *Salome*. Az első világháború idején renoméja szinte a Staatsoperével vetekedett. A második világháború Bécs első számú operaháza súlyosan

megrongálódott, ezért 1955-ös helyreállításáig a Volksoper lett annak alternatív játszóhelye. A bécsi Népopera a mai napig gazdag programokkal várja a látogatókat, musicaleket és balettelőadásokat is színre visznek. Mindemellett rendszeres ifjúsági előadások várják a fiatalabb generációkat minden műfajban.

Az 1801-ben alapított Theater an der Wien nem kisebb jelentőségű személy, mint Emanuel Schikaneder, *A varázsfuvola* librettistájának javaslatára jött létre, hogy otthont adjon annak a társulatnak, amely néhány évvel korábban Mozart remekművét is bemutatta Bécsben. (Az eredeti épületből ma már csak a Schikaneder emlékéit idéző Papageno-kapu látható.) Az operák mellett zenekari koncerteket is rendeztek, Beethoven számos művét is itt hallhatta először a közönség. Itt csendült fel először az *Eroica* vagy a *Fidelio* első változata, amelynek komponálásakor a zeneszerző a teátrum épületében lakott. A Staatsoper 1869-es megnyitása után a Theater an der Wien az operettjátás központja lett: olyan máig is népszerű remekműveket mutattak

be itt, mint *A denevér*, *A cigánybáró*, *A víg özvegy* és a *Marica grófnő*. A második világháború után a Volksoperhez hasonlóan a Staatsoper alternatív játszóhelye lett, majd bezárták, és olyan elképzelések is napvilágot láttak, miszerint parkolóház épül a helyére. 1962-től azonban sikeresen átalakult zenés színházi téré, így számos angol-amerikai musical bemutatóján itt tapsolhatott először a lelkes osztrák-német publikum. 2006-ra, Mozart halálának 250. évfordulójára azonban újra átszervezték az intézményt, s ma már ismét operaházként működik. A repertoár fókuszában a barokk, kortárs és mozarti remek állnak, de zenekari koncertekkel és balettelőadásokkal is várják a nézőket.

A trió legfiatalabb tagja a Neue Oper Wien, amely nem is rendelkezik saját játszóhellyel, sem állandó társulattal, ám ez nem vált hátrányára a Walter Kobéra által vezetett intézménynek. Konceptiójuk szerint azáltal, hogy különböző helyszíneken hoznak létre produkciókat, a tér is a darab „részévé” válik. A látványvilágot közvetlenül ezekhez igazítják, így egy-egy előadás valóban egyedi lesz. Céljuk továbbá az, hogy amennyire csak lehetséges, a közönség és a színpad közötti távol-

Művészet és marketing

ságot a lehető legkisebbre csökkenték. Az 1990-ben alapított intézmény különböző színházakban, koncertarénában, de kocsiszínpadon is hozott már létre előadásokat. Erre pedig a kortárs művek számtalan lehetőséget kínálnak, márpedig a Neue Oper kizárólag 20. és 21. századi szerzők darabjait tűzi műsorára. Több mint negyedszázados működésük alatt rengeteg ősbemutatót tartottak, amelyek közül kiemelkedik Eötvös Péter 2013-ban bemutatott operája, a *Paradise Reloaded (Lilith)*. Számtalan mű ausztriai premierje is hozzájuk fűződik, mint Harrison Birtwistle *Punch és Judy* című, sok vitát kiváltó alkotása, amelyet 2014-ben mutattak be, és még ugyanebben az évben az Erkel Színház közönségéhez is elhozták.

S ha már visszakanyarodtuk a mi népoperánkhoz, az Erkelhez: a közönség szereti, és a külföldi nézők is egyre nagyobb számban képviseltetik magukat. Ami pedig a nemzetközi világstárokat illeti, belőlük sincs hiány, ők is szívesen lépnek fel a színpadán. Csak a közelmúltban olyan nagyságokkal találkozhattak a műfaj rajongói, mint Iréne Theorin, Marcello Giordani vagy Erwin Schrott. Az új évben pedig Renée Fleming kezdi a sort... ○

Erzsike albumai

II. rész

○ WEISZENBERGER ERZSIKE ÉS KISS B. ATILLA
A BANK BÀN FILM FORGATÁSÁN

Az Opera Magazin előző számában megemlékeztünk a Ház egyik leghűségesebb, nyáron elhunyt rajongójáról, Weissenberger Erzsébetéről, aki végrendeletében több ezer egyedi hangulatú fotót hagyományozott az Operára. Erzsike alakját most a sok kép mellett a színház tagjainak visszaemlékezései segítségével próbáljuk feleleveníteni. Karczag Márton

○ KISS B. ATILLA AZ ÖLTÖZŐBEN EGY 2008-AS AIDA ELŐADÁS ELŐTT

○ ÖTVÖS CSILLA –1996-BAN

Az operaházi művészek közül az egyik legrégebbi kapcsolat Ötvös Csillához, a népszerű koloratúrszopránhoz fűzte a rajongót: „Nem is emlékszem, mikor és hogyan kezdődött az ismertségünk. Erzsike egyszer, régen megjelent valamelyik előadásomon, fotóztott, aztán következőleg ismét ott volt, kezében a kész felvételekkel. Sohasem tolakodott, de ha hívtuk, mindig eljött, bármerre is léptünk fel, akár a Margitszigeten, akár a Hilton Dominikánus Udvarában. Egy időben házikoncerteket is tartottak, ahol az éneklés után evéssel-ivással folytatódott az este. Itt ismerkedett meg az édesanyámmal, akivel szintén jóba lett. Miközben ő kíváncsi volt a közeli hozzátartozóimra, róla szinte semmit sem lehetett tudni. Azt hiszem, valódi családját az Operaházban találta meg, ahol bizonyos emberek sorsát nagyon a szívében viselte és egyfajta repdeső szeretettel vette körbe őket. Nagyon kedvelem a fotográfiáit, több CD-m borítóképét is ő készítette. Nem volt hivatásos fotós, a szeretetétől lettek annyira jók ezek az amatőr alkotások. Sokkal természetesebben viselkedett előtte az ember, mint amikor »profikkal« került szembe, ő pedig mindig elkapta a megfelelő pillanatot.”

„Erzsikével 1983-ban találkoztam először opera tanszaki vizsgámon, a Zeneakadémián – írja Sánta Jolán, az egyik legközelebbi barát. – Kedvesen gratulált és megkérdezte, hogy készíthet-e rólam pár kockát Márfa-jelmezben. Akkor még nem gondoltam, hogy egy életre szóló barátság és az egész pályám dokumentátorává válik. Minden fellépésemre megjelent, szurkolt a produkció sikeréért, gratulált, majd fotóztott! Figyelte a megjelent kritikákat, albumokba rendezte és a jubileumi gálán átadta. Minden premierre kedves könyvjelzőt varrt szerepfotómmal díszítve. Annyira megszerettük

○ KOLONITS KLÁRA A FIGARO HÁZASSÁGA GRÓFNÉJAKÉNT, 1995

egymást, hogy a rokonságomhoz is rendszeresen ellátogatott. Az Opera volt az élete, ahogy ő forgalmazott: a nagy családja! Nem hiszem, hogy a földön született volna még egy olyan illető, aki ennyi operaénekesnek szerzett volna örömet kedves ajándékaival! Boldog vagyok, hogy ilyen csodálatos ember kísérte végig a pályafutásomat! Felejthetetlen marad mindannyiunk számára!”

○ MISURA SZUSZA ÉS KISS B. ATILLA 2002-ÉS SZEGEDI ARIADNE NAXOS SZÜNETÉN ELŐADÁS UTÁN

○ MARTIN JÁNOS ÉS MARTIN JULI, 1992

○ MARTIN JULIANNA ÉS MARTIN JÁNOS EGY 1996-OS PILLANGÓKISSZONY SZÜNETÉBEN

Kolonits Klára karrierjét is szinte a kezdetektől kísérte: „Weissenberger Erzsikét 1995 őszén ismertem meg, amikor Ütő Endre szervezte-rendezte Figaro házassága produkciójában vettem részt, a Gutenberg Művelődési Otthonban. Előadás után egy kedves, idősebb, régimódi tartással rendelkező hölgy jött oda hozzám és bemutatkozott. Akkor még nem tudtam, hogy egy legendával találkozom. Furcsa is így utólag, legendának nevezni őt, aki mindig szinte bocsánatot kérve nyújtotta át kis meglepetéseit. Ha egymás mellé teszem a tőle kapott fényképes könyvjelzőket, azonnal feltűnik, hogy

○ SÁNTA JOLÁN EGY JÁNCSI ÉS JULISKA ELŐADÁS SZÜNETÉBEN, 1991

nincs két egyforma... Emlékszem, egyszer megkérdeztem tőle, honnan veszi a szinte sohasem látott fotográfiákat, hogy tudja megjegyezni, kinek mit adott az elmúlt években. Csak annyit mondott mosolygva: »Azért, mert ezt szeretem a legjobban, ez az életem.« Most, hogy már nincs velünk, hangosan is kimondom, mennyire szívmengetően jó volt, hogy ennyire fontosak voltunk a számára. Utoljára talán 2015 lelegején találkoztunk... Akkor már sok fizikai baj akadályozta őt, de kérte, hogy ha lehet, küldjem el neki dedikálva a lemezemet. Akkoriban sok CD-t adtam postára, de emlékszem a gondosságra, ahogy a címét és nevét a borítékra írtam, felidézve az ő írásának gondosságát és szépségét. Erzsikém, remélem, örömet tudtam Neked szerezni, és adhattam valamit a két évtizedes szeretetedért!”

Martin Julianna, a kottatár lelkes dolgozója már gyerekkora óta ismerte Erzsikét: „Nagyon különös érzés ennyi év után ismét kézbe venni az ő felvételeit, amelyeket az 1990-es évek közepén készíthetett az Erkel színházi Pillangókissasszony- és Traviata-előadások szüneteiben. Kisgimnazistaként

WEISZENBERGER ERZSIKE ÉS KOLONITS KLÁRA 1995

SÁNTA JOLÁN A KIS KÉMÉNYSEPRÓBÉN, 2009

ÖTVÖS CSILLA ÉS ÖTVÖS CSABA EGY BOHÉMÉLET SZÜNÉTÉBEN, 1989-BEN

SÁNTA JOLÁN ÉS KOLONITS KLÁRA EGY 2012-ES TRAVIATA ELŐADÁS UTÁN

csodálatos volt beleszöppenni a színház világába, amely azóta is fogva tart. Erzsike nagy rajongással vette körül édesapámat, Martin Jánost, de apu is mindig nagy szeretettel fogadta őt. A mai napig őrzi a tőle kapott fényképeket és könyvjelzőket, sőt Erzsike egy nagy tablót is készített neki a szerepfotóiból, amely a mai napig ki van akasztva az otthonunkban. Amikor statisztálni kezdtem, sokszor jött oda beszélgetni, amióta pedig a kottatárban dolgozom, minden péntek délben pontosan megjelent, hogy elsőként vehesse magához a frissen elkészült következő heti próbarendet. Miért volt neki fontos, hogy mindenről első kézből tájékozódjon, hogy esőben-hóban bejőjön Kőbányáról a próbacéduláért? Valószínűleg annyira magáénak érezte az Operaházat és a művészeket, hogy semmiről sem akart lemaradni. Ez volt a mindene."

után vehettem át Erzsikétől az első névre szóló könyvjelzőt. Ő készítette, mozifilmtekercsből. Nem számoltam össze, hogy hányat kaptam azóta. Minden jeles alkalomra egyet. Sokszor bekopogott az öltözőm ajtaján, meg-

kért, hadd készítsen egy fotót. Aztán még egyet, meg még egyet, majd még egyet a tükörből, és már csak egyetlenegy az öltöző ajtajában. Így ment ez hosszú éveken át, ki tudja, hány helyszínen. Egyszer még Gars am

MARTIN JULIANNA ÉS MARTIN JÁNOS EGY 1996-OS PILLANGÓKISSZONY SZÜNÉTÉBEN

SÁNTA JOLÁN OLGAKÉNT, 1984-BEN

ÖTVÖS CSILLA ÉS BENDE ZSOLT EGY 1986-OS DON PASQUALE ELŐADÁSBAN

Kampba is eljött, hogy meghallgasson a Toscában. Nemcsak esti produkciókat látogatott, ott volt meghúzódva egy árnyékos páholyban valamennyi nagyszínpadi próbámon. Mindent dokumentált. Ha felmerült a kérdés, hogy melyik szerepemet hányszor ját-

szottam, ő pontosan tudta. Ha valaki, ő szerette az énekeseket, rajongott értünk, a recenziókat pedig albumokba gyűjtötte. »Nem szeretnék már újabb fotókat, Erzsike«, mondtam gyakran, de ő mindig tudott olyan érvet mondani, amellyel elértünk egy következő

évfordulóhoz. Aztán, ahogy gyengébb lett, látva mindinkább fogyatkozó, törekeny lényét, egyre jobban félttem, hogy egyszer csak nem jön el. Nyáron ment el. Titokban. Úgy, hogy ne tűnjön fel, hogy nem jött be a szünetben. Isten Veled, Erzsike! D.O.M." ○

Nem, csak egy tánc

Fotó: Nagy Attila

Ideális napján hastáncóráról érkezik az Opera esti előadására Gjorgjevic Dóra, a zenekar fuvolaművésze. Véleménye szerint az egzotikus mozgás és a klasszikus hangszeres játék jól megfér egymás mellett, mivel mindkettő által életre kelnek a hangok.

Molnár Kinga

Hogyan került a látóteredbe ez a női önkifejezési forma?

Mindig is érdekelt a mozgás, kiskoromban rendszeresen figyelemmel követtem a Savaria Nemzetközi Táncversenyeket, a műkorcsolya-közvetítéseket, de akkoriban nem volt lehetőségem másra. Tízéves koromtól ugyanis komolyan készültem a művészi pályára, ezért a fuvolagyakorlás mellett zongorázni is tanultam. A hastánc sokkal később, egész pontosan 2011-ben lépett az életembe: a fiamat, Ács Balázst, aki ma már az egyik legkeresettebb

szinkronszínész, heti kétszer kísértem aikidoedzésre, ahol több anyukával együtt várahoztunk a tréning végére. Arra gondoltunk, hogy ezt az időt jobban is kihasználhatnánk. Csoportban kezdtünk el tanulni, de ketten úgy éreztük, hogy többre vágyunk, ezért Pesten magántanárnál, duóban folytattuk tovább.

Tavaly júniusban aranyérmet szerezteél szóló kategóriában. Mikor lett a hobbiól versenyzés?

Ezek az alkalmak számomra nem a megmérettetésről szólnak, sokkal inkább arról, hogy jól érezzem magam. Itt együtt lehetek és közösen drukkolhatok azokkal a barátaimmal, akik ebből a közösségből kerültek ki. Ilyen típusú erőpróbakon már fél évvel az első óra után részt vettünk, és azóta is rendszeresen járunk, járok minősítésekre: elismertek csoportban, szólóban és duóban is. Ezek közül párosban a legnehezebb jól teljesíteni, mert ott azonnal szembevetünek, ha valami nem egyszerre történik.

Ezen túlmenően az ítések milyen szempontok alapján értékelnek?

A tartás és a mozgás mellett a ruha esztétikai értéke és a smink minősége is számít. Egyszer azért kaptam egy pont levonást, mert nem akartam túl erős színű rúzszt használni. Úgy érezttem, az én koromban ez már nem

illendő. A bírálók azonban nem így gondolták...

A hastánc miliője teljesen eltér a szimfonikus együttes közegétől. Ezt is vonzónak találod benne?

Két mozzanatot különösen kedvelek. Egyrészt az arab muzsika különleges, negyedhangos skálát használ. Mivel abszolút hallásom van, ez igazán izgalmas számomra, hiszen az európai dallamvilágban – néhány kortárs mű kivételével – nem fordul elő ilyen. A másik tényező a külsőségekben, a színes ruhákban, a különleges ékszerekben és kiegészítőkben, valamint a makeupban rejlik. Úgy gondolom, hogy egy nő ezekkel az eszközökkel igazán szép tud lenni, bármilyen korú is legyen. A negyvenes korosztályhoz tartozóként ezt igazán nagyra értékelem.

Beszélgetésünk idején épp egy Katalin-bálra készülsz, ahol duóban léptek majd fel. A keleti kultúrában kevésbé otthonosan mozgó közönség merőben más reakciókat adhat a produkciótokra, mint a versenyeken részt vevő hozzáértők. Milyenek voltak az eddigi visszajelzések?

A hölgyek azért szeretik nézni az előadásainkat, mert mindannyiukban ott lapul a vágy, hogy ha csak pár perc erejéig is, de mesebeli hercegnővé váljanak, a férfiakat pedig mindig felpezsdíti egy gyönyörű nő látványa.

Fotó: Gábor Krisztián

Ehhez azonban sok gyakorlás szükséges, heti két-három alkalommal is. Én nemcsak közösségben, hanem otthon, a tükör előtt is csiszolok a mozdulatokon, hogy azok igazán szépek legyenek. A férjem, Ács Ferenc trombitaművész, egyben kollégám is, ennek különösen örül (nevet).

Számodra mi a két tevékenység közös nevezője?

Az én ereimben vérelemzek helyett kicsi hangjegyek áramlanak, és muszáj, hogy a zene életre keljen a hangszeres játékom vagy a táncom révén. A csapatmunkát is kiemelném, mert az egyéniségemhez jobban illik, ha többen veszünk részt az alkotásban. 1994 óta dolgozom az Operában

(ahol 2008-ban szakmai teljesítménye és emberi hozzáállása alapján Juventus-díjat kapott. - A szerk.). Egy hónapban tíz-tizenkét előadásban játszom, estéről estére hihetetlen összpontosítással dolgozva. Ez a fajta koncentráció mindig segít: a fellépések előtt nem izgulok, inkább teljes egészében az előttem álló feladatra figyelek, és egy-egy megmérettetés előtt igyekszem a csoporttársaim feszültségét is oldani. Egyszer azonban velem is előfordult, hogy szorongani kezdtem egy csodaszép színpad láttán, mert úgy érezttem, nem vagyok odavaló. Ezen aztán hamar túllendültem, mert a hastánc nagyon sokat ad nekem, enélkül ma már nem tudnám elképzelni az életem. ○

Mindenki egyért

November 7-e zenei szempontból jelentős dátum: 2013-ban, Erkel Ferenc születési évfordulóján nyílt újra a róla elnevezett színház, és ekkortól nyilvánították ezt az időpontot a Magyar Opera Napjának. Az Opera vezetősége másodszor ragadta meg az alkalmat, hogy e sokszoros egybeesés okán művészi és dolgozói teljesítményeket jutalmazzon.

November 6-a délutánján az Erkel Színházban azokat az alkotókat értékelték, akik kiemelkedő munkát végeztek az elmúlt évad során, és olyan, a háttérben működő szakembereket is kiemeltek, akik kevésbé látványosan, de nélkülözhetetlen módon segítik az intézmény előadásainak és bemutatóinak létrejöttét. Huszonöt éves operaházi tagságáért harmincöt munkavállaló, Ambrus Imre, Andrassy Frigyes, Bartal László, Bazsinka Zsuzsanna, Bognár Tünde, Castillo Dolores, Csikós Hajnalka, Ecsenszky György, Dr. Fehérné Szentidai Szilvia, Fülöp Éva, Hidegkuti

Pálma, Horváth Péter, Ilyés Erika, Juratsek Julianna, Kákay Katalin, Kalapács Józsefné, Kazinczy Eszter, Király Tibor Péter, Konrád Józsefné, Koszorús Tibor, Kozári András, Lengyel Csilla, Mátrai Edit Kata, Nagy Mária, Nádasdy András, Nyerges Árpádné, Pastyk Monika, Pfeiffer Gyula, Sáránszki Ferenc, Sárkány Kázmér, Simándi Péter, Somogyvári Valéria, Szabó Gábor, Varga Edit és Zsigmond Géza vehetett át jubileumi aranygyűrűt.

Első alkalommal adták át a Závodszy Zoltán-díjat, amelyet Kovácsné István

magánénekesnek ítélték, a Sudlik Mária emlékére alapított elismerést pedig Berczelly István magánénekes vehette át. Az évad énekari művésze címet Kalapácsné Réti Jolán és Tóth G. Zoltán nyerte el. Az évad kartánosának Csokán Vivient és Radziush Mikalait választották, az évad zenekari művésze címet pedig Pólus László cselló szólamvezető viseli. Az előadásokért emlékérmeket a művészeti ügykezelés területén dolgozó operaházi munkatársak kaphatják, idén Lénárd Tibor fényszabályozó-kezelőnek és Borda Tamás díszítőnek ítélték oda

az elismerést. A Vasfüggöny-díjjal Pauscher Gyula főcipészt és Czigner László főgondnokot, a Melis György-díjjal László Boldizsár magánénekest jutalmazták. A Vágó Nelly-emlékérmét Rományi Nóra jelmeztervező vehette át. Két balettművész, Hágai Katalin és Volf Katalin, valamint Kovács János karmester a Magyar Állami Operaház Mesterművésze lett. Posztumusz örökös taggá választották Polgár László és Szilvássy Margit néhai magánénekeseket, valamint Bordy Bella egykori balettművészt.

A díjakat Ókovács Szilveszter főigazgató, Solymosi Tamás balettigazgató, Anger Ferenc művészeti igazgató, Kocsár Balázs főzeneigazgató, Virág Péter műszaki igazgató és Szinetár Miklós, a kuratórium elnöke adta át. Az Erkel Színház nagybüféjében, a Bernáth Büfében tartott rendezvényt a zeneszerző szobrának koszorúzása követte, majd a jeles napot a *Bátori Mária* hangversenyszerű előadása zárta. ○

Ez örület!

Az évtizedek során rögzült módosításoktól mentesen, Gaetano Donizetti által eredetileg lejegyzett módon került színre a *Lammermoori Lucia*. A helyenként magasabbra komponált hangok megszólaltatása és a tragikus szerelmi történet pontosabb ábrázolása tovább fokozta a mű és ezzel együtt az előadás drámai erejét.

KOLONITS KLÁRA | Fotó: Rákossy Péter

„Kolonits Klára fantasztikusan alakította Lucia szerepét: bravúrkoloratúrák, csillogó magasságok, érzelemgazdag játék. Mindennek tetőpontja az örületes jelenet: az énekesnő tébolyultsága, pillanatonkénti hang- és hangulatváltásai, vokális teljesítménye világszínvonalú.”

(Spangel Péter, Magyar Demokrata)

„Új rendezés, régi opera, a rendezői nyelv is inkább hagyományosnak mondható, s egyúttal bizonyítást nyer, hogy van még élet a hagyományos megközelítésben. Szabó Mátéé az érdem, aki könnyen követhető, de

KOLONITS KLÁRA | Fotó: Rákossy Péter

MIKLÓSA ERIKA, KOVÁCS ISTVÁN | Fotó: Nagy Attila

mégsem unalmas vagy blőd világot hívott életre az Erkel színpadán. (...) A jelmezeket Tihanyi Ildi tervezte, a design elég erőteljesen hajaz a mostanában oly népszerű LARP kosztümökre vagy a középkori harcművészetet feldolgozó videojátékokban láthatókra. Fekete, hosszú köpenyek – nekem tetszettek, és alapvetően a tragédia hangulatához is illettek. (...) Enrico szerepében Kálmándy Mihály kiváló, önmagához képest is remek formában énekel. Az este egyik legsikerültebb részlete kétségkívül Raimondo (Kovács István) és Lucia (Miklósa Erika) közös jelenete volt, és ez nagyrészt Kovács líraiságban gazdag alakításán és éneklésén múlt. (...) Alisa, Lucia társalkodónőjének szerepén ketten is osztoztak: a színpadon Kun Ágnes Anna alakította, a színpad mögül pedig Vörös Szilvia énekelt – egészen gyönyörűen. (...) A zenekart Kocsár Balázs igazgatta (...). Kifejezetten megindító volt az örületes jelenet, ahol Miklósa Erika és a zenekar ragyogó egységben működtek.”

(Csabai Máté, Revizoronline.com)

„Kovács István Raimondóként kifinomult énekkultúrájával és magával ragadó szerepformálásával is emlékezetes alakítást nyújtott. Meleg basszushangja képes érzékeny humánumot közvetíteni, ám egyszersmind feltárja ezeknek az értékeknek az ábrázolt

világban való tehetetlenségét és kiszolgáltatottságát is. Megyesi Zoltán szokatlan választás Arturo szerepére, de különösebb gondot így sem okoz neki a szólam. (...) Nagy öröm azonban, hogy az ő karaktere is él, a bábjgyorral megjelenő ficsúr néhány perc alatt is képes megragadni a figyelmünket. Kun Ágnes Anna is az előadás stabil pontja. (...) Ismét nagy öröm volt Ujvári Gergelyt hallani, aki ezúttal is bizonyította színpadra termettségét, magával ragadóan tudott ellenszenves karaktert megformálni, szép színű tenorhangját pedig jólesik hallgatni. (...) Kolonits Klára igen közel áll Lucia szerepének eszményi megformálásához. Hangja minden regiszterben kiegyenlítően szólt, a magasságok még akár fekvő sem okoztak neki problémát (a rendező igencsak próbára tette az énekesek különböző testhelyzetekben alkalmazható vokális képességeit). Különösen emlékezetes maradt, hogy az énekesnőnek nem csupán hangja szólt magával ragadó természetességgel a legnagyobb futamokban is, hanem ezzel egy időben képes volt hitelesen megformálni a megőrülést. Horváth István hangjához jól illik Donizetti zenei világa. (...) Éneke a legtöbb részben örömet okoz, igényes dallamíveivel, stílus-érzékeléssel sikerült emlékezetessé tennie alakítását.”

(Kondor Kata, Opera-Világ.net)

Párbeszéd

A valós történelmi eseményeken alapuló Poulenc-opera, *A kármeliták* egy elbeszélés és egy filmforgatókönyv nyomán érett zenedráává. A tizenhat apáca kivégzésének hátborzongató jelenetével záródó katartikus mű méltán vált a nemzetközi repertoár és tavaly decembertől az Opera műsorának részévé.

DOBI-KISS VERONIKA, VÁRADI ZITA | Fotó: Csibi Szilvia

„Az Operaház alaposan átgondolt, a maga egyszerűségében jól kidolgozott előadást állított színpadra. Anger Ferenc rendező és Szendrényi Éva díszlettervező ötletesen oldotta meg a sokféle tér – könyvtárszoba, kerengő, sekrestye, börtön, utca – bemutatását a guruló tömbökkel, amelyek egyik oldalukról könyvespolcként, másik oldalukról zárdacellaként funkcionálnak. A zenekarnak nem lehet könnyű feladat a szöveghez hűségesen alkalmazkodó muzsika tolmácsolása, de Christian Badea karmester remekül kézben tartotta az együttest és az énekeseket. Közülük számomra a főhőst alakító Létay Kiss Gabriella, valamint Balga Gabriella, Szemere Zita és Váradi Zita volt a legmeggyőzőbb. Nevezetesen, Budai Lívia a régen vágyott szerep (idős rendfőnök) kedvéért jött haza Kanadából, és lépett hosszú idő után újra az Operaház színpadára.”

(Devich Márton, Magyar Idők)

BONCSÉR GERGELY | Fotó: Pályi Zsófia

„Anger Ferenc rendezése hű marad a szöveg történelmi kontextusához, nem akarja más korba áthelyezni, így a jelmezek a francia forradalom idejét idézik. Ugyanakkor a díszletelemek már sokkal stílizáltabbak (tervező: Szendrényi Éva). (...) Meglepő a rendezés látványvilága: rozsdaszín vagy sötét terekben, kopott könyvek előterében vagy falevélhullásban (amelyek egyszerre emlékeztetnek a korrózióra és az elmúlás melankóliájára) tűnnek

SZEMERE ZITA, BALGA GABRIELLA | Fotó: Rákossy Péter

SZEMERE ZITA | Fotó: Csibi Szilvia

egy láthatatlan eseménynek, amely már nem előttünk, hanem bennünk történik: befelé figyelve. A zene megőrzi a halál misztériumát, eltünteti a halálfélelmet. »Halál, hol a te győzelmed?«
(Darida Veronika, Revizoronline.com)

„A zenekari hangzás is tömörebb és gazdagabb volt, és feltűnt Christian Badea rokonszenves ténykedése is. (...) Az új perjelnoé az egyetlen komoly vokális kihívás, Váradi Zita pedig élt a kínálkozó lehetőséggel és kiemelkedőt nyújtott.”
(dni, Café Momus.hu)

VÁRADI ZITA | Fotó: Csibi Szilvia

»Tájkép drámának« nevezhetnénk ezt az előadást, mely egyszerre tárja elénk a világi káoszt és a lélek csendes rejtékhelyeit, mialatt a nagyszerű énekesek (a legfontosabb szereplőket említve: Létay Kiss Gabriella, Budai Lívia, Váradi Zita, Balga Gabriella, Szemere Zita, Fokanov Anatolij, Boncsér Gergely) mind belesimulnak a közös kompozícióba, alázattal szolgálják a mű egységességét. Tudatos rendezői koncepcióra utal, hogy nincsenek kiemelkedő alakok, fogadalmá után Blanche sem tűnik ki az apácák sorából. Pontos beállítások, egyszerű és kifejező gesztusok jellemzik a színészi játékot. Érdekes színpadi gondolat, hogy a kármeliták minden beszélgetésének van legalább egy néma és titkos tanúja. Ez arra is utal, hogy itt mindenki elszigetelt és teljesen transzparens, Isten tekintete előtt játszódó élet él. »De tovább élhet-e az, akire Isten tekintete esett? Nincs összeférhetlenség az élet és Isten jelenléte között?« – erre a Lukács által felvetett kérdésre az operában a halál ad választ. (...)

Anger Ferenc rendezése elveti a realiztikus megközelítést, ehelyett a csaknem teljes sötétséget választja. A kármeliták vérpadra lépése előtt a színpadon kihunynak a fények, nézőként csak árnyaszerű alakokat látunk. Eközben a nézőtér mögött felbukkanó kórista tömeg minket is bevon egy hangzó térbe, úgy érezzük, mintha mi is ott állnánk a vérpaddal szemben, és tanúi lennénk

SZEMERE ZITA, VÁRADI ZITA, BALGA GABRIELLA, DOBI-KISS VERONIKA | Fotó: Csibi Szilvia

SZEREKOVÁN JÁNOS, BALGA GABRIELLA | Fotó: Pályi Zsófia

A kőbor lovag

Grandiózus produkció keretében, négy szereposztásban, az Opera történetének egyik leglátványosabb díszletei között kelt életre novemberben Miguel de Cervantes regénye, a *Don Quijote*. Michael Messerer koreográfus az 1940-es Petipa–Gorszkij–Minkus-féle előadást örökölte tovább, számos új elemmel gazdagítva azt.

© Fotó: Pályi Zsófia

© DARAB DÉNES | Fotó: Csibi Szilvia

„A kiállítás szemkápráztatóan látványos. Főszereplővé válik a jelmeztervező, Rományi Nóra, temérdek ezer színben és formában pompázó jelmezt láthatunk, ezek jól harmonizálnak Rózsa István mutatós díszleteivel, és persze igencsak kiemelik a táncosok gyakran irigylésre méltó alakját. (...) A Kítrít és Basilt megformáló szerelmespárnak kőkemény táncosi feladataik vannak. Cheprasova Elizaveta és Lagunov levgen keményen állják a sarat, energiájuk, lendületük fogyhatatlannak tűnik. (...) A karaktertáncokban megjelenők bedobnak apait-anyait, hogy egy-két perces megjelenésük, sokszor igen nehéz feladatuk után tapssal távozhassanak, és rendszerint megérdemelten azzal is távoznak. Ludwig Minkus alapvetően

könnyed, temperamentumos zenéjét Déri András könnyedén és temperamentumosan is vezényli. (...) Messerer hatalmas színpadi gépezetet mozgat profi módon. Lényegében minden és mindenki a helyén van, tényleg pompázatos, olykor már-már lehengető a látvány.”
(Bóta Gábor, Népszava)

„Földi Lea magára vonta a figyelmet a cigánylányszólójában, a balettkar és a szólisták derekasan helytálltak; az ügyefogyott, kétballábos Gamache komikus szerepében Komarov Alekszandr számtalan geggel, lankadatlan játékedvel elevenséget, humort csempészett az előadásba.”
(Horeczky Krisztina, Tánckritika.hu)

„Rózsa István díszletei és Rományi Nóra jelmezei olyan álom- és mesevilágot teremtenek, amely mellett még az Ope-

© SZAKÁCS ATTILA | Fotó: Pályi Zsófia

© LEBLANC GERGELY | Fotó: Nagy Attila

© Fotó: Pályi Zsófia

NÉZŐI VÉLEMÉNYEK
„Csodálatos előadást láttam, valamennyi táncos nagyszerű! Ez a társulat bárhol megállja a helyét a világon! A díszletek és a jelmezek is minden elismerést megérdemelnek.”
(Bíró Ágnes)

„Az eddigi leggyönyörűbb balett volt, amit az Operaházban láttam, mind a díszlet mind a koreográfia szempontjából. A zene pedig egyszerűen zseniális!”
(Tar Ágnes)

„Egy élmény volt, a szólisták és a tánckar nagyon-nagyon tetszett! Köszönet a színpadon látható két élő állatért: a fehér lóért és a szépséges számárért, Don Quijote és Sancho Panza jószágaiért!”
(Szlaukóné Kiss-Győri Ilona)

„Ez a produkció számomra háromfelváltásnyi libabőrös boldogságot jelentett.”
(Banka Edina)

raház aranyos-brokátos, kristálycsilláros pompázatosága is elhalványul. Még abban sem kételkedünk, hogy a 17. század eleji vidéki Spanyolországban is létezett akkora luxus, mint a pár évtizeddel később uralkodó Napkirály udvarában, annyira harmonikus a monumentális látványvilág.”
(Bálint Orsolya, Vasárnapi Hírek)

© PESEL ANITA, BIOCICA MARK JAMES, ASAI YUKA | Fotó: Pályi Zsófia

© BALABAN CRISTINA, MAJOROS BALÁZS
Fotó: Pályi Zsófia

Mérlegen az OEV

„A Magyar Állami Operaház a világ »legdolgosabb« dalszínháza” – adta hírül január elején a Bachtrack.com. Míg az egyik legnagyobb internetes komolyzenei adatbázissal rendelkező brit portál szerkesztői a 2016-os év statisztikáit böngészve jutottak erre a következtetésre, a magyar közönségnek és a hazánkba látogató külföldi vendégeknek minderről empirikus tapasztalatai vannak. De lássuk a tényeket! Filip Viktória

Az elmúlt év első hónapjának műsorában rögtön egy német kortárs opera, a *Lear* premierje szerepelt. Aribert Reimann sötét, bonyolult és meditatív zenéje az ősbemutatót is jegyző Jean-Pierre Ponnelle munkája nyomán került színre, közönség- és szakmai sikert hozva. Folytatva a Ház negyedik tematikus évadát, februárban került sor arra a *Shakespeare Estélyre*, ahol nemcsak a kívül-belül különleges módon feldíszített épületben, a rendezvényre érkezők ruhakölteményeiben vagy a pazar koncertműsorban gyönyörködhetett a mintegy 1214 jelen lévő, hanem Plácido Domingo első operaházi fellépésében is.

Márciusban a harmadik évada tartó repertoárcserének köszönhetően a

Ring-ciklus második darabja, *A walkür* készült el M. Tóth Géza koncepciója alapján, áprilisban pedig Sir Peter Wright koreográfus közvetlen közreműködésével a *Csipkerózsika* című Petipa-klasszikust mutatta be a Magyar Nemzeti Balett öt premierjének egyik kiemelkedő darabjaként. Az intézmény történetének valaha volt legnagyobb programsorozata májusban zajlott. A *Shakespeare400+* Fesztivál tizenhat napján három helyszínen harmincegy előadást, köztük négy premiert rendeztek.

A nyár a nyitottság jegyében telt, hiszen a Sziget Fesztivál zenei kavalkádjába immár negyedik alkalommal elegyedtek operai hangok, az intézmény

pedig első alkalommal tárta ki kapuit a legmelegebb hónapokban is, szokatlan módon a musical műfajának adva helyet. A Szirtes Tamás rendezte *Billy Elliot – A musical* című produkciót összesen 80 ezer néző tekintette meg.

Az ősz az 1956-os forradalom és szabadságharc hatvanadik évfordulója köré szerveződött. Tizenhárom különböző program, köztük három ősbemutató, hangversenyek és képzőművészeti kiállítások színesítették a hatvanadik évforduló ünnepi rendezvényeit. Az Erkel Színház és az Andrássy úti nagyszínpad mellett játszóhelyé alakult az Opera trapézpincéje is, ahol a *Kádár utolsó beszéde* című előadást láthatta a közönség. A zenekar és a szólisták mindemellert koncertet adtak New Yorkban, az ENSZ-székház Közgyűlési termében éppúgy, mint a kassai színházban. A harminchét emlékévi Opera-programot több mint 30 ezren látták. Novemberben ismét a tánc kapott főszerepet, hiszen a világhírű Michael Messerer vitte színre a *Don Quijote* című baletet,

Fotó: Csibi Szilvia

a decembert pedig a hagyományos *Diótörő-fesztivál* tette meséssé.

2016-ban tehát harminc premiert, köztük négy ősbemutatót és tizenegy magyarországi bemutatót tartottak, a két színházban 477 nagytermi előadást tekintett meg a mintegy 560 000 néző, ami a tavalyi, ugyancsak rekord nézőszámhoz képest is további 9%-os növekedést jelent. A bérletvásárlók száma meghaladta a 32 ezret, további 8%-kal növelve a mérleget. A 165 nagyszerű magyar énekes mellett a nemzetközi zenei élet olyan kiválóságai léptek fel Budapesten, mint Plácido Domingo, Edita Gruberová, Bryn Terfel, Marcello Giordani, Iréne Theorin, Erwin Schrott és Charles Castronovo. A rendezők sorában Ludger Engels, Michał Znaniecki, Vilppu Kiljunen és Damiano Michieletto is megtalálható, a karmesteri dobogón pedig ott áll többek között Christian Badea, Arthur Fagen, Oliver von Dohnányi, Pinchas Steinberg és Stefan Soltész is.

Az elmúlt esztendőben a korábban elindított kezdeményezések is

folytatódtak. A középiskolás korosztály számára szervezett OperaKalandon eddig 176 ezren vettek részt, és a regisztrációkból már most látszik, hogy a tavaszi szériában ez a szám meg fogja haladni a 200 ezret. A szintén gyermekeknek szóló *Opera nagykövetei* program is népszerű, a huszonöt operaházi művész és szakember óvodásoktól az egyetemistákig minden korosztálynak tart előadást, tavaly épp ezret. A fővárostól távol élő közönséghez is eljuttatva zenés színház műfaját, a Gődüllő Opera *Figaro 2.0* című előadása hét előadás során volt látható a vidék közsínházaiban.

A 2016-os esztendő mérőföldkője a Magyar Állami Operaház történetében, hiszen az 1555/2015. számú kormányhatározat értelmében elindulhatott az elmúlt évtizedek legnagyobb volumenű beruházása: a MÁV hajdani Északi járműjavítójának épületeiben létrejön az új logisztikai központ, az Eiffel Műhelyház. A Kőbányai úton, közel 30 ezer négyzetméteren megépülő komplex központba költözhet az Opera kilenc gyártóműhelye, helyet kap benne egy méretazonos próbaszínpad, a majdani Bánffy Kisszínház, valamint a nyolc, jelenleg távoli külső raktár összes díszletének és kellékének, valamint a mintegy 400 ezer jelmez értékű tárolására szolgáló raktár. A projekt további fontos hozadéka, hogy lehetővé teszi az Operaház korszerűsítésének megkezdését is, amelyről egy újabb, 2016. augusztus 22-én napvilágot látott kormányhatározat és kiemelt projektte minősítő rendelet döntött. A fentiek értelmében 2017-től áthangolhatják az Ybl-palota megüresedett üzemi tereinek felosztását, ezzel párhuzamosan pedig elkezdődhet a nézőforgalmi területek korszerűsítése,

restaurálása. E két nagy fejlesztés tervei elkészültek, közbeszerzési eljárásai folyamatban vannak. „Másfél év múlva az európai ligában játszó Magyar Állami Operaház korszerűsített Ybl-palotájával, Eiffel Műhelyházával, újranyitott Erkel Színházával és a 2002-es támogatás 2018-as reálértékén az európai élvonalat nemcsak elérheti, de meg is tarthatja: ha a bécsi források 25%-át megkapjuk ehhez, a hendiikepből világraszóló teljesítmény lesz” – hangsúlyozta Ókovács Szilveszter.

Sok munka vár még az Opera munkatársaira és művészeire, és számos élményt tartogat a következő időszak a hallgatóság számára, még a legkisebbek részére is! A babákról sem megfeledkezve, rögtön a 2017-es esztendő első napján adta át az Opera főigazgatója az év első újszülöttjének és édesanyjának azt az *Útravaló 2017* CD-t, amely immár ötödik alkalommal készült el. A minden évben más tematikával rendelkező kiadvány ajánlószövege dr. Bagdy Emőke klinikai szakpszichológus gondolatait tartalmazza és olyan zenei csemegék szerepelnek a lemezen, mint Mozart, Rossini, Wagner és Leoncavallo művei a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara és a Magyar Állami Operaház Zenekar előadásában. Reméljük, hogy ez a zenei muníció nemcsak egy évre, hanem egy életre szól majd. ○

A zenés daraboknak nagy hatása volt az életére, mert – mint mondja – majdnem minden textusának van belső használatú ritmusa, rejtett melódiája. Prózai és bábszínházak felkéréseinek is eleget tesz, sőt számos dalszöveg is fűződik a nevéhez. Szabó T. Anna legújabb költeménye ezúttal az Opera újévi hangversenyén hangzott el. Szabó Z. Levente

Hallható és titkos dallamok

Hogyan ismerkedett meg a komolyzenével?

Édesapám hozta közel hozzám a hangok világát, a legjobban Bartók-ra emlékszem. A *Gyermekeknek* című sorozattal kezdtük, ami nagyon jó bevezetés volt. A szüleimnek Kolozsváron igen sok lemeze volt, szinte mind klasszikusok, nagyon jó előadásban. Koncertre nagymamám vitt el, és mielőtt elindultunk, elmondta, hogy először kicsit nehéz lesz olyan sokáig nyugton ülnöm, de hunyjam le a szemem és képzeljek képeket a hangokhoz. Ez bevált. A nagyszüleim minden héten megfordultak a kiváló helyi Zeneakadémián; erről és nyelvtudós nagyapámról Balla Zsófia írta meg nagyon szépen, hogy „Az utolsó sorban ült mindig a hangversenyteremben, / (...) zenét lesütött fejével hallgatott és ott / volt mindig az első sor, ahol ő ült”.

Hangszeres vagy vokális tapasztalatokról is be tud számolni?

Zongoraoktatásban részesültem, amely ugyan igen rövid ideig tartott, de énekeltem az iskola madrigálkórusában is, csodálatos énektanár-osztályfőnöknőm irányításával. Később, gimnazistaként a szombathelyi városi kórusban folytattam az aktív muzsikálást.

A balett és az opera műfajára mikor lett figyelmes?

Mivel bérelt helyünk volt a kolozsvári színházban, nagyon sok darabot láttam, köztük sok operettet is; balettprodukcióra ugyan emlékszem, de igazi operát talán még nem láttam akkor. Nemrég halt meg idős nagynéném, Jutka, velem mentem el először a budapesti Operaházba. Minden bérlete megvan egy mappában, évtizedekre visszamenőleg. Csak a kilencvenhez közeledve volt kénytelen feladni a páholyát, és ebből

tudtam, hogy már nem fog sokáig élni. A hagyomány azonban tovább él, hiszen a nemrég a közelünkbe költözött anyósom is vásárolt magának bérletkártyát, és tudom, hogy a nyári születésnapomra is balettelőadásra szóló jeggyel kedveskedik majd a családnak. Különleges ajándék lesz, nagyon várom!

Mennyiben hat a gyermekeire az Ön lelkesedése? Miként lehet az operát közelebb vinni és megszerettetni velük?

Nagyon kedvelem Halász Judit operameséit, és a hangoskönyveket is csak ajánlani tudom. Talán ezek a legjobb lehetőségek arra, hogy a csemete a saját tempójában, a maga kedve szerint hallgathasson meg valamit, akár tízszer-hússzor-százszor is, amíg meg nem érti és fel nem dolgozza azt. Nagyon jó lenne, ha minden gyerekszobába jutna egy „mesegép” (ahogy a fiaim nevezték a CD- és MP3-lejátszót). Jelenleg magam is egy kicsiknek szóló operakönyvön dolgozom Goldmark Károly *Téli regéje* kapcsán, és azt remélem, hogy ez a kötet is egy módja lesz annak, hogy a szülővel együtt felfedezőútra induljanak a zene birodalmába.

Volt már olyan alkotása, amihez a klasszikus muzsika adta az inspirációt?

Versírás közben nem szoktam zenét hallgatni, de előtte nagyon gyakran. Papírra vettem már Mozart, Bartók, Schubert szellemi sugallatára készült költeményt, Bach-inspirálta szöveget és Mahlerre komponált novellát is. Ezt a ténytet a címben vagy a textusban is jelezni szoktam. Bartók *Cantata Profanájának* kapcsán egy egész estés darabot készítettem fiatal felnőtteknek (*Szarvasok szövetsége*),

amelyet Veszprémben mutattak be. Sok fordításom is napvilágot látott, a dalszövegek mellett jó tizenöt éve a színiakadémikusok vizsgaelőadására átdolgoztam a *Bajazzók* régi librettóját, pár éve pedig (buzgó itthoni éneklések közepette) Brecht–Weill tandrámáját, a *Der Jasagert (Aki igent mond)* ültettem át magyarra. Persze nemcsak a klasszikus alkotások, hanem a dzsessz és a flamenco is motiválóan hat már, és sokszor hallgatunk barokk operákat a férjemmel. Mivel nincs televízióm, ez utóbbihoz az internetet hívjuk segítségül.

Milyen körülmények között keletkezett újonnan rendelt műve, amely január 1-jén hangzott el a Magyar Állami Operaház koncertjén?

Egy felkérésre íródo alkotásnak mindig van szorongásháttere is, hiszen az ember tudja, hogy milyen közönséghez beszél, ez pedig támaszt némi elvárást. Sok alkalmi költeményt írtam már, részt vettem költőversenyeken, és természetesen az egy hét alatt verslavinává dagadó hógolyózásban is Lackfi Jánossal és a többi kor- és pályatársaimmal; pont ilyesféle felfokozott hangulatba, izgalommal generált ihletett állapotba kellett kerülnöm a mostani munka során is. Két álmodott sor, az első ária refrénje oldotta fel nyugtalanságomat; innen már tényleg könnyű dolgom volt. Weöres Sándor vilásképe és vers-muzsikája volt a minta, idézem is a szövegben tőle, hogy „A dal madárrá avat”, de végig ott járt a fejemben – a Weörest megzenésítő, vele a versdallamról sokat levelező – Kodály mondata, miszerint „A zene mindenkié.” Az én újévi fogadalmam ennek nyomán az, hogy ne teljen el nap zenehallgatás és éneklés nélkül. ○

Újévköszöntő

Szabó T. Anna

Újévi áriák

1.

Igen: a földön minden újév ünnep.
Hiába tudjuk, hogy ez sem lesz könnyebb.
Levállik rólunk minden régi év,
és megüljük az új év ünnepét.
Túl a gondokon, túl a könnyeken
kívánjuk mindig, hogy csak jobb legyen,
vágjuk zenével, tánccal ülni meg,
sose kérdezzük: örülni minek.

Vigaszt ragyogtass! Röptess, szép zeném!
Ha földön nincs, van égben még remény!

Igen: a fényes zene vigasza
röptet innen a szférákba haza,
ezért kívánjuk égi szép zenével
azt, mit a földi túlekvés nem ér fel.
Erősen hisszük: mindig érdemes,
a cél nemes, a szó csak egy: szeress,
ez a kapu, a mennybe jutni át,
csak az győz, aki legyőzi magát.

Vigaszt ragyogtass! Röptess, szép zeném!
Ha földön nincs, van égben még remény!

Igen! Szeressetek! Mint muzsika
fényeskedjék a szent harmónia,
és csengjen egybe szándék, értelem,
ne szorongasson a történelem,
új évben mégis próbáljuk meg újra,
nem kell vivát és nem kell halleluja,
csak ész, erő, meg lelkünkben a rend:
a tiszta hang mögé a tiszta csend.

Ragyogj muzsika, békénk, vigaszunk!
Él a remény – a zene: mi vagyunk!

2.

Felfelé élni tanít a zene,
magasra vágyik mind a muzsika,
és kupolája lesz, zengő tere,
és lesz sírása, születik szava,

fából, aranyból, kőből opera
emelkedik, hogy visszhangja legyen,
és kották, ruhák, hangszerek soka
viharzik át a földi tereken,

díszletet épít fel maga köré,
város és erdő nő a színpadon,
s ha felzeng, mindig egyre felfelé
kívánczik, kit terhek súlya nyom,

kitárt lélekkel várja az erőt,
mely felfelé ránt és lecsupaszít,
és elhagyjuk a testet, az időt,
hangokká szűr és fénné alakít,

a dal madárrá s angyallá avat,
mert égi énünket szólítja meg,
elég pár fényes, édes pillanat,
és megnyílik az ég, mindenkinek.

3.

A testünk csak egy hordozórakéta:
lelkünk emeli, ki a semmibe,
oda, hol zeng tágas úri szféra.
Testen kívüli élmény a zene.

Hangszál és hangszer lánggal emeli
a lelket, túl a gravitáción,
az ember sebzett testét felviszi,
míg végre túljut minden stáción,

s az anyagon túl, túl a szavakon,
a fájdalmat és vágyat mind levette,
végre levállik – szállhat szabadon
a hangtalanul zengő végtelenbe.

4.

Jön, jön a hang messziről,
megtart, ha a test kidől,
jön a fényes magasból,
átjár, mint harangszó,

jön a dallam, átragyog,
és vágy, és láz, és láng vagyok,
és forró, eleven zene.
Ez nem a vér vad üteme,

nem testé, földi hangszeré:
a fellegé, a csillagé,
nem bekerített önmagam:
vagyok a tág határtalan,

szférák szerelme lüktet át,
a földtől eloldja magát –
a mindenség lélegzete:
zene, zene, zene, zene.

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

2016
17 február
16 március

ERKEL

SZÍNHÁZ
THEATRE

OPERA

2017. február 1., 3., 5.	Anyegin <i>John Cranko / Pjotr Iljics Csajkovszkij / Kurt-Heinz Stolze</i>
2017. február 2., 5., 8.	A szerelemről és más démonokról <i>Eötvös Péter</i>
2017. február 4.	III. Nagy Iván Nemzetközi Balettgála
2017. február 7., 9., 10., 11., 12., 23., 26.	Andrea Chénier <i>Umberto Giordano</i>
2017. február 11., március 11.	Királyi Zeneterem
2017. február 16., 17., 18., 19.	Carmen <i>Georges Bizet</i>
2017. február 25.	Háry Estély
2017. március 1., 2., 3., 4., 5., 8., 9.	Pikk dáma <i>Pjotr Iljics Csajkovszkij</i>
2017. március 10., 11., 12., 17., 18.	Anna Karenina <i>Pártay Lilla / Pjotr Iljics Csajkovszkij / Rác Zoltán</i>
2017. március 13.	Tokody40
2017. március 16., 19., 23., 26.	SIEGFRIED <i>RICHARD WAGNER</i>
2017. március 19., 26.	A lakatlan sziget <i>Joseph Haydn</i>
2017. március 21., 22., 24., 25., 30., 31.	Otello <i>Giuseppe Verdi</i>

ERKEL

2017. február 3., 4., 5., 10., 11., 12.	Pillangókisasszony <i>Giacomo Puccini</i>
2017. február 5., 11.	Carmen <i>Georges Bizet</i>
2017. február 12., 16., 18., 19., 25., 26.	Don Pasquale <i>Gaetano Donizetti</i>
2017. február 17., 19., 24., 25., 26., 2017. március 5.	Triptichon <i>Giacomo Puccini</i>
2017. március 2.	Arany200
2017. március 3.	TáncTrend '17 Orfeusz (részlet) <i>Bozsik Yvett Társulat</i> SEC / I.F.E.L. <i>Budapest Táncszínház / Magyar Nemzeti Balett</i>
2017. március 4.	Pas de Trois '17 A csodálatos mandarin <i>Pécsi Balett</i> Moderato Cantabile <i>Szegedi Kortárs Balett</i> Johan Inger's Rain Dogs <i>Magyar Nemzeti Balett</i>
2017. március 6.	Hangversenyek az Operában
2017. március 10., 11., 17., 18., 19.	Hunyadi László <i>Erkel Ferenc</i>
2017. március 24., 25., 26., 30., 31.	A CIGÁNYBÁRÓ <i>IFJ. JOHANN STRAUSS</i>

ZENEAKADÉMIA

2017. március 3., 4., 10., 11.	HungarianLateNight A TISZTESSÉGTUDÓ UTCALÁNY / A RAVATALLAL SZEMBEN LENDVAY KAMILLÓ / MEZEI GÁBOR PÉTER
--------------------------------	--

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

A szerelemről és más démonokról

Eötvös Péter operája két felvonásban (2007) – budapesti változat (2017)

Gabriel García Márquez *Del amor y otros demonios* című regénye alapján a szövegkönyvet írta ▶ Hamvai Kornél

Készült a Glyndebourne-i Operafesztivál és a BBC felkérésére

Eredeti nyelveken, magyar és angol felirattal

Bemutató ▶ 2017. január 27., Operaház

További előadások ▶ 2017. január 29., február 2., 5., 8., május 25., 27.